

II

Snem Slovenskej republiky 1940

I. volebné obdobie.

3. zasadanie.

Tesnopisecká zpráva

o 34. zasadnutí Snemu Slovenskej republiky
v Bratislave v utorok 7. mája 1940.

Obsah:

	Strana:
Oznámenia predsedníctva:	
Otvorenie zasadnutia	3
Ospravedlnenie neprítomnosti	3
Dovolenky	3
Rozdaná tlač	3
Došlé nariadenia s mocou zákona	3
Vyhlasenie predsedníctva o budúcom zasadnutí	21 ✓
Zakľúčenie zasadnutia	21 ✓

Program:

1. Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu ústavného zákona o Najvyššom správnom súde	4 ✓
Reč zpravodajcu Dr. Hudeca	4 ✓
Prikročenie k rozprave	6
Reč poslanca Čulena	6 ✓
Koniec rozpravy	14 ✓
Zpravodajca sa zriekol záverečného slova	14 ✓
Prvé hlasovanie o návrhu	14 ✓
Prijatie návrhu prvým hlasovaním	15 ✓
Druhé hlasovanie o návrhu	15 ✓
Prijatie návrhu druhým hlasovaním	15 ✓

	Strana:
2. Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu zákona o vy-	
vlastnení k účelom verejného zdravotníctva	15
Reč zpravodajcu Dr. Ing. Zatku	15
Prikročenie k rozprave	15
Reč poslanca Eszterházyho	15
Koniec rozpravy	20
Záverečná reč zpravodajcu Dr. Ing. Zatku	20
Prvé hlasovanie o návrhu	21
Prijatie návrhu prvým hlasovaním	21
Druhé hlasovanie o návrhu	21
Prijatie návrhu druhým hlasovaním	21
Príloha	22

Zasadnutie otvorené o 11. hod. 00. min.

Prítomní:

Predseda: Dr. **Sokol.**

Podpredseda: Dr. **Mederly.**

Zapisovatelia: **Husárek, Šrobár.**

43 poslanci podľa listiny o prítomnosti.

Členovia vlády: **Čatloš, Dr. Ďurčanský, Dr. Fritz a Medrický.**

Za Najvyšší účtovný kontrolný úrad: predseda **Šebej.**

Za Slovenskú národnú banku: guvernér Dr. **Karvaš.**

Z kancelárie Snemu: I. tajomník Snemu Dr. **Foltín** a II. tajomník Snemu Dr.

Čelko.

Predseda Dr. Sokol (zvoni):

Otváram 34. zasadnutie Snemu Slovenskej republiky a zisťujem, že Snem je schopný sa usnášať.

Ospravedlnenie neprítomnosti.

Svoju neprítomnosť ospravedlnili páni poslanci: **Anton Šimko, Rudolf Čavojský, Dr. Pavel Opluštil, Dr. František Orlický** a **Dr. František Hrušovský.**

Dovolenky.

Dovolenku žiada od 10. mája do 10. júna 1940 pán poslanec Dr. **Matej Hutka.**

Navrhujem v smysle ods. 4, § 2 rokovacieho poriadku, aby Snem žiadanú dovolenku udelil.

Kto súhlasí s týmto mojím návrhom, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Návrh je prijatý.

Rozdaná tlač.

Na dnešnom zasadnutí sa rozdala táto tlač:

Tesnopisecké zprávy o 32. a 33. zasadnutí Snemu Slovenskej republiky.

Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu zákona o vyvlastnení k účelom verejného zdravotníctva.

Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu ústavného zákona o Najvyššom správnom súde.

Vládny návrh zákona o Drevárskom výskumnom ústave. Návrh prideliť vý-

boru národohospodárskemu a ústavno-právne-

Vládny návrh zákona o príplatkoch k úrazovým dôchodom. Návrh prideliť výboru sociálnemu a zdravotnému.

Vládny návrh zákona o úprave výkupu a odbytu domácej vlny. Návrh prideliť výboru národohospodárskemu.

Vládny návrh ústavného zákona o Stá-
lom výbore Snemu Slovenskej republiky.
Návrh prideliť výboru ústavno-právne-
mu.

Vládny návrh zákona o poplatkových a daňových úľavách pri slúčení alebo pre-
mene právneho útvaru niektorých podnikov.
Návrh prideliť výboru národohospodárskemu, ústavno-právne-
mu a rozpočtovému.

Vládny návrh zákona o zmenách obvodov okresných súdov v Nitre, v Prešove a v Šečovciach. Návrh prideliť výboru ústavno-právne-
mu.

Došlé nariadenia s mocou zákona.

Pán predseda vlády v smysle ods. 3, § 44 Ústavy predložil Snemu tieto nariadenia s mocou zákona:

zo dňa 13. marca 1940 číslo 81 Sl. z. o dočasnej úprave zmeny neslovenských priezvisk občanov slovenskej národnosti;

zo dňa 28. marca 1940 číslo 87 Sl. z. o úprave štátneho príplatku k podpore nezamestnaných;

zo dňa 28. februára 1940 číslo 49 Sl. z., ktorým sa odkladá účinnosť niektorých ustanovení vládneho nariadenia o pomoci motorizmu a

zo dňa 3. apríla 1940 číslo 88 Sl. z. o zmene právnych predpisov, týkajúcich sa úpravy pomerov česko-slovenského (slovenského) stavu poistení Fénixu, životnej poisťovacej spoločnosti vo Viedni a niektorých súvisiacich otázok.

Tieto nariadenia s mocou zákona prideľujem výboru ústavno-právneho.

Predseda Dr. Sokol (*zvoní*):

Príkročíme k 1. bodu programu, ktorým je:

1. Zpráva ústavno-právneho výboru o vládnom návrhu ústavného zákona o Najvyššom správnom súde.

Zpravodajcom je pán poslanec dr. Anton Hudec.

Dávam mu slovo.

Zpravodajca Dr. Hudec:

Slávny Snem!

V právnom štáte súkromno-právna sféra záujmov jednotlivcov a občianstva chránená je právnymi normami; výkon týchto právnych noriem v rámci rečeného cieľa vykonávajú orgány zas právnymi normami k tomu povolané. V tomto smere treba potom rozlišovať:

1. fóra súdne a
2. fóra administratívne.

Pred súdnymi stolicami je zaručená totálna ochrana občianstva, lebo rozhodujú čiste len so stanoviska právnej ochrany strán, ktoré sa jej dovolávajú. Nie je tomu ale tak pri rozhodovaní pred stolicami úradov administratívnych, ktoré častokrát so zreteľom na otázky a záujmy verejnoprávne, na záujmy štátu, vynášajú svoje rozhodnutia aj na úkor strán.

Rozhodovanie administratívnych úradov i na úkor chráneného záujmu strany bolo by oprávnené tam, kde to vyžaduje eminentný záujem verejnosti a štátu; nie je však prípustné porušovať oprávnený záujem strany tam, kde takéhoto záujmu štátu nebude. Ak by taký tu bol, treba rozhodnutie prispôbiť tak, aby záujem strany utrpel čím najmenej.

Z tohto dôvodu máme dnes pred sebou ústavný zákon o Najvyššom správnom súde, ktorý bude kontrolou a účinnou sankciou, aby sa práva občianstva rozhodnutiami administratívnych úradov neporušovali. Je len otázkou, že v akej miere treba

vložiť do rúk Najvyššieho správneho súdu túto ochranu občianstva, v akej miere má Najvyšší správny súd vykonávať túto kontrolu nad správnymi orgánmi. Po tejto stránke prichádzajú do úvahy dva princípy:

1 princíp kasačný a

2. princíp reformačný, po prípade princíp smiešaný, obsahujúci prvky oboch rečených systémov.

Princíp kasačný znamená toľko, že Najvyšší správny súd rozhoduje iba po stránke akosi formálnej, to jest, ak zistí, že administratívny úrad porušil zákonný predpis, či už čo do pokračovania — to by bol predpis formálne právny — či už predpis materiálne právny (čo do samého nároku strany), zruší napadnuté rozhodnutie pre nezákonnosť. V takomto prípade meritorne vybavenie vecí patrí znovu žalovanému administratívne úradu, ktorý vydá nové rozhodnutie vo veci samej.

Princíp reformačný znamená možnosť, že Najvyšší správny súd rozhoduje na základe zisteného skutkového stavu po prípade doplneného skutkového stavu ale vo veci samej. V tomto prípade je vec konečne a úplne rozriešená Najvyšším správnym súdom samým a tomuto rozhodnutiu musí sa podrobiť aj žalovaný administratívny úrad, ktorý už nevydáva žiadneho rozhodnutia vo veci samej.

V princípe smiešanom je uplatnený systém kasačný a omedzený systém reformačný.

Pri voľbe systému so strany štátnej moci prichádza v úvahu otázka politická, lepšie rečeno otázka mocenská. Iste a to pri akejkolvek forme štátneho zriadenia, tým viacej však v štátoch autoritatívnych — je snaha zúžiť kompetenciu správneho súdnictva výlukami z jeho pôsobnosti. Nepripúšťa sa právna kontrola v takých prípadoch, v ktorých by mohly byť dotknuté záujmy štátu a ktoré pri opačnom názore správneho súdu od názoru úradu administratívneho boly by prekážkou a na škodu štátnemu životu.

I Slovenská republika kloní sa k povahe štátu autoritatívneho; je tu teda samozrejme snaha so strany štátnych záujmov a činiteľov prispôbiť inštitúciu správneho súdnictva tejto štruktúre. Bude preto treba upraviť pôsobnosť Najvyššieho správneho súdu v otázkach zásadných, ktoré sú

dôležité pre autoritatívny smer, na princípe tomuto zodpovedajúcom.

Už v § 74 Ústavnej listiny je poskytnutá ochrana proti rozhodnutiam správnych orgánov; túto ochranu podľa Ústavy nie je možno ani zákonom vylúčiť, alebo obmedziť; to znamená, že sťažnosť na Najvyšší správny súd bola by prípustná v každom prípade, lebo ústavný senát mohol by každú normu prehlásiť za protiústavnú v tej časti, pokiaľ vylučuje sťažnosť na Najvyšší správny súd. Dnes štátny život potrebuje rýchlej asimilácie k rýchlym vnútorným a zahraničným politickým obratom, preto pre dnešok táto norma Ústavnej listiny je už ztrnulá a málo pružná, treba ju doplniť aby výluky z možnosti podať sťažnosť na Najvyšší správny súd mali proti striktnému zneniu Ústavy aj zákonný podklad, ktorý došiel výrazu práve v bode f), § 5 osnovy. Preto zákon tento je zákonom ústavným.

Najvyšší správny súd bol už zriadený vládny nariadením č. 62/1939, teda už účinkuje. Osnova predsa užíva v § 1 obratu: „zriaďuje sa“. Tým sa chce vyjadriť iba to, že osnova zachycuje všetky zmeny v správnom poriadku založené vydaním Ústavy.

Pôsobnosť Najvyššieho správneho súdu je vymedzená všeobecne, t. j. generálnou klauzulou; pripúšťa sa teda sťažnosť k Najvyššiemu správneému súdu v každom prípade, v ktorom bolo porušené subjektívne právo strany. Možná je teda i sťažnosť proti rozhodnutiam obcí, pokiaľ ide o právomoc vyrubovať dávky.

Výluky z tejto pôsobnosti generálne určenej obsahuje potom § 5 osnovy, na ktorý v podrobnostiach poukazujem.

Paragraf 7 osnovy obsahuje princíp, ktorým má byť ovládané naše súdnictvo pred Najvyšším správnym súdom. Zásady, čo do systémov správneho súdnictva som uviedol v úvode. Oba zmienené princípy majú určité vady, ktoré varujú prijímať bez výhrady ten alebo onen princíp. Pri kasačnom princípe môže sa administratívny úrad vyhnúť vykonaniu povinností, vyplývajúcich z právneho náhľadu Najvyššieho správneho súdu, ktorý tento vyslovil v zrušujúcom rozhodnutí, lebo v novom rozhodnutí môže oprieť svoje stanovisko o iný, málo zmenený skutkový základ alebo o inú normu, takže tá istá vec viackrát sa ocitne

pred Najvyšším správnym súdom a strane nedostane sa rýchlej právnej ochrany. Ďalšou vadou tohto princípu je, že administratívne úrady otáľajú vydať nové rozhodnutie. Pri reformačnej sústave celá farcha, spojená s tvorením skutkovej podstaty, spočíva na Najvyššom správnom súde a tvorenie skutkovej podstaty vyčerpáva ho časove často na úkor kvality právneho rozhodovania. Pri reformačnom princípe Najvyšší správny súd je hierarchicky vradený do administratívneho organizmu, prestáva byť súdom a je degradovaný na poslednú administratívnu stolicu.

Vládne nariadenie číslo 62/1939 Sl. z. o Najvyššom správnom súde, aby sa vyvarovalo spomenutým vadám, prijalo kombinovaný reformačno-kasačný princíp. Ten záleží v tom, že Najvyšší správny súd nemôže si sám tvoriť skutkovú podstatu, ale je viazaný na skutkovú podstatu, ktorú vytvorila posledná administratívna stolica, a len v určitých prípadoch môže rozhodnúť reformačne, t. j. vo veci samej.

Vládny návrh ústavného zákona o Najvyššom správnom súde priklonil sa k čistému kasačnému princípu, vychádzajúc z úvahy, že tento princíp je najideálnejším typom administratívneho súdnictva. Najvyšší správny súd v častých prípadoch nemôže uvážiť všetky hľadiská a potreby štátneho života a tie okolnosti, ktoré mal na zreteli administratívny úrad pri vydaní napadnutého rozhodnutia. Toto hľadisko platí sa menovite v dobe budovania štátu, kedy treba riešiť zásadné životné otázky a kedy vývoj predstihuje udalosti. Najvyššiemu správneému súdu za takýchto okolností reformačná právomoc je skôr bremenom, než výhodou a výkonom reformačnej právomoci mohli by dotknuté byť dôležité záujmy štátne. Ústavno-právny výbor preto priklonil sa k stanovisku vládneho návrhu a prijal kasačnú sústavu Najvyššieho správneho súdu. Tento systém po praktických poznatkoch aj postačuje, lebo Najvyšší správny súd pri všetkej svojej reformačnej pôsobnosti rozhoduje v prevažnej väčšine kasačne. Tak napríklad z 310 rozhodnutí Najvyššieho správneho súdu 290 bolo kasačných a len 10 bolo reformačných t. i. rozhodnutí vo veci samej. Túto sústavu kasačnú ale neprijal ústavno-právny výbor bezvýhradne. Uznal totiž, že sú obory štátnej správy, kde sa so zreteľom na predoslané dôvody nemusí uplatniť prin-

cíp kasačný, lebo niet obavy, žeby boli dotknuté záujmy štátu. Sú to spory inej, než administratívno-politickej povahy, spory o verejné dávky a spory zo sociálneho poistenia. Preto priklonil sa ústavno-právny výbor k stanovisku, že s hľadiska ochrany štátnych záujmov niet prekážky, aby v takýchto a týchto veciach bola priznaná Najvyššiemu správnomú súdu právomoc reformačná. Bola teda v tomto smere zásada systému kasačného zlomená v prospech zvýšenej ochrany občianstva, čo došlo k vyjadreniu v ods. 5, § 7 osnovy.

Ústavno-právny výbor má za to, že toto riešenie je najvhodnejšou úpravou administratívneho súdnictva a to jak s hľadiska strán, tak aj s hľadiska štátnych záujmov.

Najvyšší správny súd bude rozhodovať pravidelne v trojčlenných senátoch. V päťčlenných senátoch bude rozhodovať len, ak má rozhodovať o platnosti vládneho nariadenia a v tých prípadoch, keď to predseda Najvyššieho správneho súdu uzná za potrebné. V poslednom čase uplatňuje sa totižto tendencia redukovat kolegiálne rozhodovanie aj u iných, menovite u riadnych súdov na súdy samosudcovské, respektíve ak to nie je možné, snižovat počet prisediacich v senáte. Je to účelné nielen z dôvodov finančných, ale aj s hľadiska rýchleho vybavovania a väčšej výkonnosti. Preto ústavno-právny výbor zásadu päťčlenných senátov vládneho návrhu zákona redukoval zásadne na senáty trojčlenné.

Toto by byly vodčie a hlavné zásady a dôvody ústavno-právneho výboru, prečo vládny návrh zákona na zasadnutí dňa 3. mája tohto roku pozmenil a takto pozmenený doporučil slávnemu Snemu na uzákonenie. Ostatné ustanovenia zákona týkajú sa už postupu pred Najvyšším správnym súdom. Sú to detaily, ktoré vyčítate zo samého zákona. Spomienky zasluhuje ešte to, že ústavno-právny výbor určil pôsobnosť zákona dňom jeho vyhlásenia naproti vládnej osnove, ktorá ju pôvodne určovala na tridsiaty deň po vyhlásení. Naliehavé štátne záujmy totižto vyžadujú tejto skoršej účinnosti zákona.

Slávny Snem! Navrhujem vám, aby ste vládny návrh ústavného zákona o Najvyššom správnom súde uzákonili tak, ako ho obsahuje 166. zpráva ústavno-právneho výboru dnes vám rozdaná. (*Potlesk.*)

Predseda Dr. Sokol (*zvoni*):

Teraz prikróčime k rozprave.

K slovu sa prihlásil na strane „za“ pán poslanec Konštantín Čulen.

Udeľujem mu slovo.

Poslanec Čulen:

Slávny Snem!

Rokujeme o vládnom návrhu ústavného zákona o Najvyššom správnom súde. Uzákonenie tejto osnovy znamená ďalší veľmi významny krok pri výstavbe slovenského štátu. Vyhovuje sa tým § 74 našej Ústavy, podľa ktorého „ochranu proti rozhodnutiam správnych orgánov poskytuje správne súdnictvo“. Je to teda zákon, ktorý má slúžiť na ochranu práv občianstva proti správnym orgánom štátu.

Slávny Snem! Myslím, že rokovanie o ústavnom zákone o Najvyššom správnom súde, ktorý má zaistiť spravodlivosť pre občianov slovenského štátu, je vhodnou príležitosťou, aby sme si pohovorili o tom, akou spravodlivosťou sa meria našim slovenským bratom v susednom Maďarsku (*vykriky: Čujme!*), a aby sme takto zároveň odpovedali aj na nedávny prejav maďarského poslanca Szüllöa.

V Budapešti sa hovorilo o nás. Prehovoril pán poslanec Szüllö. K správnej vláde vraj treba kultúra a kultúre treba čas. Škoda, že dnešní vládcovia slovenského ľudu sú tak mladí, že nemali času v krátkom čase osvojit si túto kultúru. (*Výkrik: Ázio!*) Všeobecná veselost nastala v maďarskom parlamente — podľa stenografického záznamu. Slovom starý pán si žartovne zamentoval. Chce nám dávať poučenie.

To je pravda, vláde treba kultúra, ale Maďari sa naučili europsky vládnuť len potom, keď si z našej starodávnej kultúry niečo vypožičali. (*Potlesk. Hlasy: Tak je!*) Veď, keď by vyhádzali zo svojej reči slová, ktoré si práve z oborov vlády, kultúry, umenia, hospodárskeho, administratívneho života vypožičali od našich praotcov, nuž mnoho vecí by im chýbalo. (*Hlas: Otec so synom by sa nedorozumel.*) Aj výraz: „Magyar királlyság“ je — pozriete — slovenský. Od nás si vypožičali slovo kresťan, pap, župan, megye, opát, brat, desiatky slov cirkevnej terminologie, mená nástrojov, hospodárstva, rastlinstva, kupectva, budov, nariadenia a podobne. Vyše tisíc slov

práve z oborov vyššej kultúry vypožičali si praotcovia Maďarov od praotcov slovenských. Ešte aj Grünwald napísal, že sv. Štefan pomocou cudzej štátnej ustanovizne urobil z maďarských kmeňov národ. Styk s cudzou kultúrou — a to bola naša — rýchly vývoj, novú životosprávu, nové pojmy vniesol do duševného života národa, a to bolo všetko z našej starodávnej kultúry slovenskej.

Nuž nie sme odkázaní na dobré rady pána poslancu Szüllöa, lebo mali sme viac príležitostí, možností budovať v stredo-europskom kultúrnom prostredí, ako samotní Maďari. Keby sme veky neboli trpeli pod otrockým jarmom, keby sme holi bývali mali slovenské školy, keby nám ich v mene szüllövskej povýšenej kultúry neboli zrušili, majetky zhabali, keby sme stáročia neboli museli krváčať len preto, lebo maďarskí šľachtici si zavolali Turkov do Európy, keby sme boli mohli v minulosti slobodne a voľne národne žiť a keby tí odrodilci, ktorí si otcovské mená zmaďarizovali, boli bývali pracovali na starootcovskom poli, len potom by pán poslanec Szüllö bol videl, čo malý slovenský národ vie vykonať. My sme rástli len z toho nášho, malého, z ktorého nám ešte brali aj Maďari. A vyhoďte z maďarskej veďy, umenia a kultúry nemaďarov, nuž kto tam zostane? (*Výkrik: Židia!*) Toldy bol Schemel, Szécsy Závodscký, Koltai Chromček, Munkácsi Lieb atď., atď.

My, Slováci, sa môžeme s oprávnenou pýchou hlásiť, že pri budovaní kultúrnych hodnôt starého Uhorska, podiel našej práce je veľký, ba väčší než maďarský. Lebo kým ľudia našej krvi tvorili v skromných pomeroch našu slovenskú kultúru, na druhej strane pomáhali veľmi výdatne na každom poli aj Maďarom. My sme dali Maďarom Petőfiho, Madácha, Černocho i Sapúčka — Serédyho. (*Hlas: Kosutha!*) Keby však bola v Starom Uhorsku panovala pravá kresťanská kultúra, tak by bol býval Petőfi zostal Petrovičom, synom Márie Hruzovej, autorky krásnej ľudovej piesne „Sadaj slnko, sadaj, za vysokú horu“ a bol by rozvíjal dary, zdedené po matke v slovenskej reči, tak, ako ich aj začal. (*Potlesk. Výkriky: Tak je!*)

Ale ozeleli sme týchto veľkých synov, lebo len bohatí môžu dávať. Obohacovať môžu len tí, ktorí majú, a my sme Maďarom dali veľa, oni nám nič.

Pánu poslancovi sa zdá, že naši vládni činitelia sú mladí. Nuž je v tom čosi. Niektorí z nich sú pomerne mladí aj vekom, ale najmä duchom. Nie je to tak na druhej strane. Tam vládne duch starý, duch feudalizmu. Béla Grünwald, vynikajúci Maďar, po otcovi Nemeč, po matke Slovák, vo svojej knihe „A régi Magyarországnak“ napísal, že feudalizmus vytvorí v štáte dve triedy, ktoré sú vo vzájomnom pomere takom, akoby ani neboly členmi jedného národa. Jedna má celý úžitok, druhá všetky povinnosti. Pod jej vplyvom národ schudobnie, lebo ona nemusí pracovať, keďže prácou pohŕda. Druhá pracuje menej, lebo ovocie práce požíva iný, ničí národ duševne, lebo jeden sa nemusí učiť, keďže bez vedomostí dostane pozíciu, druhému učenie nepomôže, lebo ho neuplatní. Ničí národ morálne — v duši jedného je zpučnosť a krutosť, v duši druhého nenávisť. A táto trieda usiluje sa získať najviac výhod, najviac moci, ale najmenej povinností. Nuž a kde vládne táto trieda?

Či u nás? Nie! V Maďarsku.

Anglický spisovateľ Macartny o tejto rozhodujúcej složke politického a verejného života maďarského napísal, že výchova a tradície ich neprívykaly k tomu, aby sa prispôbili novému svetovému poriadku. Lahko sa im žilo, keď koruna im vyrovnávala dlžoby, alebo, keď sa našiel žid, ktorý im požičal.

Ten istý autor hovorí aj o roľníckom ľude maďarskom — o tom statočnom, pracovitom roľníkovi, ktorý hospodársky trpel skoro toľko, čo slovenský sedliak. Že hoci Uhorsko bolo vždy roľníckym štátom, priesa v ňom nikdy nevládla sedliacka trieda, ba nielen že nevládla, ale skoro vždy sa vládlo proti nej. Vždy pokladali sedliaka za čosi nižšieho. Stá rokov platné zákony pomínuly, ale pán a sedliak dívajú sa na seba, ako tí, ktorí patria do úplne iných svetov.

Nie div, že v starom Uhorsku bolo asi toľko krvavých vzbúr, koľko generácií sa tam vystriedalo. Starý hasnúcí svet aristokracie udržal sa len v dvoch štátoch: v Maďarsku a v Anglicku. A nie div, že v kruhoch maďarskej aristokracie je toľko veľkých sympatií k Veľkej Británii. Ale my veríme, že zoschne jeden prestarelý svet a odpadne tak, ako aj druhý. A potom na diuhom brehu Dunaja príde k slovu mladá generácia, s ktorou si budeme môcť podať

ruky k statočnej práci za krajší a spravodlivejší život v dunajskej kotline.

„Sme verní priatelia Nemecka“, hovorí Szüllő. Nuž podívejme sa na túto vernosť a porovnajme ju s našou. (*Poslanec Hutka: Na dvoch stoličkách! Veselosť.*)

Predseda slovenskej vlády už veľmi dávno vyhlásil, že naše miesto je v dobrom i zlom na strane nemeckej. V činoch slovenskej vlády niet žiadnej dvojsmyselnosti po tejto stránke. Priateľstvo slovensko-nemecké je úprimné, statočné a nie je dnešného dáta. Slováci a Nemci v Uhorsku rovnako trpeli. Stačí prelistovať ročníky starých Národných novín, prebehnúť politické procesy, ba možno slovenskú, slovensko-nemeckú spoluprácu nájsť ešte aj v Amerike. Keď maďarská vláda v roku 1902 poslala do Ameriky s maďarskou zástavou akéhosi Zseniho, Slováci i Nemci žiadali jeho vypovedanie, lebo o Nemcoch povedal, že sú „krvaví psi“. Apponyiho školské zákony rovnako boli namierené proti Nemcom, ako proti nám Slovákom. A keď gróf Apponyi bol v Amerike, rovnako ho odhrali Nemci ako Slováci.

Nuž ako vypadá to maďarské priateľstvo? Zo Slovenska nedávno utiekol do Paríža Pavel Macháček. Maďarský kňaz, ktorý sa s Macháčkom hneval, pomáhal mu k úteku, lebo — ako sa vyslovil — „hazafias kötelességemnek tartottam“, — pokladal som si to za vlasteneckú povinnosť. (*Smiech.*) Dnes Macháček šve proti Nemcom i proti Slovákom rovnako. A v Maďarsku Macháčkovu vypomohli peniazmi, dokladmi, i ochotou. Bez úradnej pomoci maďarskej by sa Macháček nebol dostal do Paríža. (*Hlas: Tak je!*) Ako možno hovoriť o nemecko-maďarskom priateľstve a posielat protinemeckých štváčov do Paríža? Tobôž proti Macháčkovu bolo v maďarských kruhoch veľa nenávisti pre jeho šovinistické postavenie v bývalom obsadenom území a odpustilo sa mu všetko len preto, lebo bol ochotný ísť do Paríža.

V týchto dňoch na Slovensko prišli dvaja utečenci z Francie. Nútili ich do légii, chceli, aby išli bojovať do Fínska alebo Nórska za demokracie, ale oni nechceli. Pokúšali sa dostať domov a jeden z nich, keďže jeho matka pochádzala z maďarského územia, išiel na maďarský konzulát v Paríži a žiadal pomoc. Nuž a čo sa stalo? Uradník konzulátu sa rozzúrnil, keď sa do-

zvedel, že nechcú do légii a chcel volať na nich francúzsku políciu. Len keď náš Slováč pchotove odpovedal, že veď on je prihlásený a do légii aj ide, len vtedy sa mu podarilo akosi oklamať úradníka a vytratiť z budovy a inú cestu si našiel k úteku domov.

Ale podívejme sa, ako je v nemecko-maďarskom priateľskom duchu vychovávaná dnešná mládež. Tu hľa je šlabikár „Betűtétés ABC katolikus iskolák számára“, „Öreges — Pohárnok“, vo vydání spolku Svätého Štefana. Je to úradne schválená kniha, ba z daru „A Felvidékért magyar a magyarért“, dnes užívaná v celom Maďarsku. Na 65. strane čítame: „Félre német, jön a magyar!“ „Fut, mint a sánta csacsi!“ (*Veselosť.*) Po slovensky: Nabok Nemeč, ide Maďar! Uteká, ako šmatlavý somár! (*Smiech.*) Že by toto bol prejav vernosti, o tom sme ešte nikde nepočuli.

Ale aj nás učili v maďarských školách, napríklad v poetike toto:

„Ne higyj magyar a németnek
Akármivel hitegetnek
Mert ha ad is nagy levelet
Kerek mint a köpönyeged
S pecsétet üt olyat rája
Mint a holdnak karimája
Nincsen abban semmi virtus
Verje meg a Jézus Kristus.“

Never Maďar Nemcovi
Čímkolvek fa vábi,
I keď ti dá listinu,
ako plášť tvoj okrúhlu,
I keď pečať udrie na ňu
ako tanier je mesiaca,
Niet v tom žiadna čtnosť,
Nech ho strestá Kristus Boh.

(*Veselosť.*)

Nuž takto vychovávala sa mládež voľkedy a tak sa vychováva v nemecko-maďarskom priateľstve aj dnes.

V Amerike Benešova propaganda žije vlastne z časopisu Danubian Review, ktorý vydávajú v Budapešti. Niekoľko Čechov i niekoľko zavedených dobrodružnej povahy Slovákov utieklo do Francie do légii. Všetci sa dostali do úradných rúk a všetkým bol umožnený odchod do československých légii do Francie z Maďarska. Žeby toto bol prejav nemecko-maďarského priateľstva, o tom sme my nevedeli.

V Maďarsku založili slovenskú stranu. Maďarská tlač i rozhlas venoval jej toľko pozornosti, že sa nám to zdalo podozrivým. (*Výkriky: Lókupec! Židovský agent celý Kalčok!*) Ale nič nového na svete. Slováci sa už raz chceli zapojiť aktívne do politického života maďarského a nepodarilo sa im to.

V roku 1869 navštívil ministra vnútra Rajnera Ján Bobula a Ján Mallý. Mnohé z tých rozhovorov majú nádych aktuálnosti aj dnes. Dr. Mallý maďarskému ministrovi povedal toto:

„Vyrovnávanie s Maďarmi zastával som preto, lebo som presvedčený, že sa s nami vyrovnaf musia, s druhej strany pokladám aj pre nás za otázku životnú nájst spôsob pokojného spolunažívania.“ A upozornil ministra, že v srdciach slovenských je veľa nedôvery a to preto, lebo Maďari na každé slovenské hnutie pozerajú sa podozrivým zrakom, slovenských ľudí prenasledujú len preto, keď hlasujú na slovenského kandidáta. Ak chce vláda zmeniť kurz, musí Slovákom prajnými činmi dokázať, že má dobrú vôľu zmeniť pomery. Len činy budú vstave oživiť uhasínajúcu dôveru, len potom sa budú môcť naši ľudia priblížiť k vláde bez naštrbenia národného postavenia a dobrého mena a len potom budú môcť začať vyjednávať s vládou.

Ľudia robia kariéry len preto, hovoril Mallý, že sa vystatujú maďarským duchom a spôsobilí Slováci sa nemôžu nikam dostať jedine preto, že sú Slováci. Toto sa považuje za vládny systém.

Ján Francisci, významný slovenský politik, na ktorého sa Mallý obrátil, odpovedal tak, ako by vlastne mali statoční Slováci v Maďarsku odpovedať aj dnes: „Každé domáhanie sa práv, obrana proti maďarizácii podľa bežných pochopov maďarských vykladá sa za agitáciu proti jednote krajiny.“

Kde je uznanie osobnosti národa slovenského? To jest uznanie zákonom národa slovenského za národ, za rovnoprávny národ, na čom spočíva celá naša národná otázka a to nielen pre nás posledných a vykričaných, ale čo je aj pre toho posledného uvedomelého sedliaka alfou a omegou.

Nuž a ako skončil tento pokus politickej aktivity, politickej spolupráce? Zle! Francisci to dobre predvídal.

Po tragických udalostiach roku 1874, po zatvorení slovenských gymnázií Slovenské Noviny, úradný orgán tejto strany, strany vyrovnania, zanikol a Dr. Mallý, statočný propagátor maďarsko-slovenského politického sblíženia na rozlúčku napísal toto: „Snaha Slovenských novín bola pokojamilovná. Chcela sjednotiť myseľ, sdružiť srdcia a scelíť vlasteneckú prácu v pokojnej shode a láske oboch prvých národov krajiny, maďarského a slovenského. A tu z čista-jasna, bez všetkého zovňajšieho podnetu, povstala dosiaľ neslýchaná jedovatá borba proti všetkému, čo bolo u nás národné a slovenské. A borba tá zavŕšila sa zavretím všetkých národnoslovenských, za naše mozole založených a zákonom zabezpečených ústavov. Týmto skutkom Slovenské noviny zostaly bez úlohy v národe. Bez čestnej úlohy, vznešeného cieľa nesmú žiť a nechcú.“

To, čo platilo v maďarskej politike v roku 1869, platí aj dnes. Kde sú činy, na ktorých by sa dalo tu budovať? Koľkí spôsobilí Slováci sa v Maďarsku dostali na vedúce miesta? Koľko slovenských poslancov je v maďarskom parlamente? (*Výkrik: Ozaj koľko?*) Či azda na prepúšťaných slovenských štátnych zamestnancoch, či azda na zbitých a žalárovaných nevinných Slovákoch chce Péter Bazovský a niekoľkí budovať politickú stranu? Nuž, veď ani kariéra Petra Bazovského nie je závatná. Veď je len pánom sirotským! Nuž, nemôže to byť pokladané za kariéru. Za to, čo pre nich robí, zaslúžil si viac.

My vieme, prečo vládne kruhy forsírujú túto politickú stranu. Lebo si myslia, že Slovákov takto rozbijú a zmaďarizujú. Nuž, dnešní Slováci, to nie sú Slováci z roku 1869, ba ani Slováci z roku 1918! (*Potlesk. Výkriky.*) Dnes Maďari nám dočasne vzali povedomý slovenský národ, ktorý si je vedomý svojej ľudskej dôstojnosti, ktorý má svoj presne určený národný cieľ, ktorý svojím národným povedomím pomôže raz aj maďarskému národu v jeho sociálnom zápase, pomôže mu dobojovať konečný a víťazný boj. (*Potlesk.*)

Náš slovenský človek nie je nevoľníkom a možno, že Boh tak určil, aby voľný Slovák, ktorého nám násilím vzali, pomáhal raz stavať krajšiu, ľudskejšiu život nevoľnému Maďarovi. A keď vykoná svo-

je poslanie, potom sa vráti v bratské objatie rodnej svojej vlasti, do Slovenskej republiky. (*Búrliivý potľesok.*)

Ale ako my máme veriť v úprimnosť slov, keď v zápalitých pekných slov idú vždy zlé činy?

V týchto dňoch Felvidéki társaság — spolok, v ktorom sa grupujú fele Magyari a fele Tóti, alebo Maďari slovenského pôvodu, vydal veľmi zaujímavú knihu o zatvorených troch slovenských gymnáziách. Zločin Kolomána Tiszu a Augusta Treforta, zatvorenie troch slovenských gymnázií, vyhlasuje sa v tejto knihe ako spravodlivé riešenie národnostnej otázky! (*Smiech a vrah.*) Zatvorenie všetkých slovenských stredných škôl autor vyhlásil za jednu z najpodradnejších otázok v komplexe národnostných problémov, ktoré riešenie vrah obyvatelstvo vlasti s uspokojením vzalo na vedomie. A cynický hovorí, že vrah sme to pokladali „za bolestné bezprávie“, za „krivdu“. Keď vrah shrnieme všetky údaje o týchto gymnáziách, tak prídeme k výsledku, že nemožno hovoriť (*výkrik: To bol kultúrny čin!*) o nesnášlivosti, o krutosti alebo neživosti maďarskej vlády voči Slovákom. Keď neboli založené slovenské gymnáziá, hovorí ďalej, to vrah preto, lebo slovenský nacionalizmus bol protištátny.

A v čom bola protištátnosť slovenského nacionalizmu a slovenských gymnázií? Jedine v tom, že sa tam učilo po slovensky. Sám autor, ktorý tak pekne ospravedlňuje tento zločin, tvrdí v jednej kapitole a cituje z vyšetrojúcich spisov toto: „Ústav patrí medzi najlepšie, výsledky, ktoré žiaci preukazujú, sú výsledkom veľkej disciplíny, správnej výchovy a veľkej usilovnosti.“ Ale autor zabudol na jednu veľmi zaujímavú vec, Klášterské gymnázium nezatvorili pre panslavizmus, oni ho len vyšetrovali pre panslavizmus. V dekrete, ktorým gymnázium bolo zatvorené, jasne stojí, že gymnázium zatvorili preto, lebo múry novej budovy neboli vysušené. (*Smiech.*) A od roku 1874 v bývalom Uhorsko bolo tak vlhko, že tie múry nevyschly ani do roku 1918. A po rokoch príde akýsi víťaz Rutikay a napíše, že to bol čin národnej snášanlivosti, poctivej, statočnej národnostnej politiky, prejav humanného ducha maďarského nacionalizmu. (*Hluk.*)

Pýtame sa, čo sa chce docieľiť obhajobou najsurejšieho zločinu, spáchaného na slovenskom národe?

Maďarská propaganda často kreslí Slovensko, najmä v katolíckych štátoch, ako štát novopohanský. Zaujímavé, že soľva nad obsadeným krajom zaviala maďarská zástava, ihneď tam zaviedli povinné civilné sobáše, najväčší výdobytok slobodomurárov. U nás netreba civilného sobášu. U nás stačí slúbiť vernosť pred Bohom, hoci nevzývame si extra pána Boha. V Maďarsku to nestačí, tam sľub pred Bohom sa stane platným až potom, keď to nejaký pisárik potvrdí. (*Smiech.*)

U nás nezbili v kresťanskom nadšení žiadneho katolíckeho kňaza a slovenského katolíckeho kňaza nám pri prvom soznámení sa s vysokou kultúrou starej vlády zbili tak, že nám zomrel v prešovskej nemocnici. U nás biskupi nemusia prosiť veriáčich, aby ráčili navštíviť kostol (*posl. Huťka: V Košickej Novej Vsi*), lebo vrah seje prázdnotou, ako košický Dóm, ako sa nedávno žaloval pán biskup Mäsiarik, pardon Madarász.

Ale vráťme sa k reči pána poslanca Szüllöa. Hovoril o prenasledovaní Maďarov na Slovensku a má to vrah aktašzerüen, t. j. dokumentárne zistené. A konkrétne uviedol toto:

V Nitre boli demonštrácie po prednáške z Maďarska vyštvaného kňaza Imricha Koseca, ktorý vrah rozširoval faľošné, strašné a nepravdivé zprávy o Maďarsku. Očakávalo by sa, že pán poslanec povie, Kosec hovoril toto a pravdou je ono. Ale nepovedal to — asi z dvoch príčin. Alebo nevedel, čo Kosec povedal, alebo nevedel polemizovať s Kosecom, lebo čo on povedal, bola pravda. A po tejto prednáške bola demonštrácia, pri ktorej vrah hovoril Dr. Turček a mal povedať, že každému, kto sa opováži na Slovensku hovoriť po maďarsky, treba vytrhnúť jazyk. Maďarské noviny k tomu nezabudly poznamenať, že Dr. Turček je švagrom pána prezidenta.

Pravdou je, že Dr. Turček nie je švagrom pána prezidenta — to by mohol byť len taký „magyar sógorság“ (*veselosť*) — a preto odpadá všetko, čo sa na tomto vymyslenom fakte na druhej strane skombinovalo. Nechali sme si zistiť, či Dr. Turček povedal, že každému, kto prehovorí

maďarsky, treba vytrhnúť jazyk. Zistili sme, že je to lož! A keby Dr. Turček takto hovoril, odsúdili by sme ho všetci. Maďar nech si hovorí po maďarsky, ale, pravda, Slovák nech hovorí po slovensky (*výkrik: Ale aj v Maďarsku!*) i keď náhodou má tri polgárky. I na tomto mieste vyhlasujem, že v budúcnosti odhodlanejšie a radikálnejšie sotreme maďarónsky pel z niektorých miest (*Výkrik: Tak je! a potlesk*), ktorý tam v posledných 50 rokoch niekoľko židovských rodín a niekoľko úradníkov vnieslo a udržuje.

Slovom z konkrétnych obvinení pána poslanca nezostáva v nitrianskych udalostiach okrem tej demonstrácie nič. (*Vrava.*)

Druhá vec, ktorá sa pána poslanca dotkla, bola demonstrácia v Bratislave. Hovoril, že zástupy študentov a obchodných pomocníkov demonštrovaly. Ktorí boli študenti a ktorí obchodní pomocníci, to nebolo rozoznať. A pri tejto múdrej vete je poznamenané stenografom, že bola zase všeobecná veselosť v parlamente. A ďalej zazlieva, že bratislavská polícia so zbraňou u nôh sa nečinne na toto všetko dívala.

Zaujímavé, maďarská snemovňa v nedostatku tasílovských žartov (*veselosť*) uspokojí sa už aj týmto úbohým žartom pána poslanca Szüllöa. Aká smiešna vec, kľosi nerozozná študenta od obchodného pomocníka! Naši študenti sa často stretali s maďarskými na rôznych medzinárodných podnikoch a tiež boli od nich k nerozoznaniu. Z toho by sa dalo súdiť, že po vonkajšej strane maďarskí a slovenskí študenti sú navlas podobní, slovom, sú ako normálni stredo-európski študenti. Ak našich obchodných pomocníkov nebolo možno od našich študentov rozoznať, nuž — to nás len teší. Keď obchodný dorast slovenský nerozoznať už od študovaných ľudí, z toho by som usudzoval, že ich vystupovanie, oblek a spôsoby vyrovnaly sa študovaným.

A nech pán poslanec odpustí, nie je našou vinou, že v Maďarsku sú také pomery, že keď postaví človek študenta k obchodnému pomocníkovi, že to musí byť na prvý pohľad patrné. Nie je našou vinou, že keď kdesi sa to nerozozná, tak sa to pokladá za neobyčajne dobrý žart. U nás je to prirodzené.

Nedávno som bol v Berlíne. Otvárali divadelnú sálu pre robotníkov. Sedeli tam inteligenti, robotníci, inžinieri a všetci tak slušných zovňajškov, oblekov, distingvovaných spôsobov, že mi imponovala táto rovnosť ľudu. Nuž, pravda, takéto „smiešne“ veci sa dejú len v národoch, ktoré nie sú panské. Ale tam, nad tým sálom som videl Hitlerovu vetu, ktorú by bolo treba v Maďarsku vyplakávať. „Poznám jedinú aristokraciu a to je aristokracia práce!“ (*Búrliivé výkriky: Tak je! Potlesk.*) A toho sa držíme aj my.

Maďarský rozhlas po bratislavských demonštráciách priniesol zpravu, že demonštranti vytĺkli obloky na budove maďarského vyslanectva. Noviny už to nepriniesly. Je pravda, že polícia nepoužila zbrane proti študentom, ani nestrieľala do zástupu, ani nezabili z nich niekoľkých. Ale to preto, lebo slovenskí policajti nie sú maďarskí žandári. U nás nepestujeme kult Šurian a slovenskí študenti boli natoľko disciplinovaní, že stačilo, keď sa im povedalo, že slovenská vláda si neželá demonštrácie. (*Potlesk.*)

Slávny Snem, nesúhlasím s demonštráciami. Treba použiť účinnejší prostriedok. (*Posl. Dr. Hufka: Retorzie!*) Maďari tvrdia, že oni zachádzajú so slovenskou menšinou spravodlivo. Nuž povedzme, že je to tak; zachádzajme rovnako s maďarskou menšinou na Slovensku. (*Potlesk.*) Použijme maďarské nariadenia, zákony a aplikujme ich na naše pomery.

Napríklad: Slováci majú v Maďarsku týždenníček, ktorý vychádza na štyroch stranách. Slovákov je v Maďarsku niekoľkokrát toľko, ako Maďarov na Slovensku. Ak je to spravodlivé v Maďarsku, nuž prečo by to bolo krivdou na Slovensku? (*Potlesk.*) Maďari vydávajú Slovákom akúsi „Zástavu“, písanú v hatlanine akýchsi nářečí. Nuž, vydávajme noviny gramatikou a slovom Göre Gábora aj pre tunajších Maďarov (*Veselosť*). Ak nie je urážkou slovenského národa, slovenskej reči, gebuzina „Zástavy“, nuž iste nebude urážkou maďarskej reči a maďarského jazyka ani žargón Göre Gábora.

Dajme Maďarom na Slovensku v pomenovaní ulíc toľko maďarských mien, koľko ich majú naši v Maďarsku. Aj v Budapešti žijú Slováci (*výkrik: Tak je!*), ba statočné, pracovité slovenské ruky lip-

tovských murárov ju postavily a z potu slovenského je postavená. Nuž, nemohla by tam byť ulica Martina Kukučina, Hviezdoslava — bol členom vedeckej akadémie, vedeckej ustanovizne maďarskej — Radlinského, Moyses, Kollára atď.? Keď máme v Bratislave, v Nitre atď. a iných slovenských mestách ulice maďarských veľikášov, i toto by bolo možné.

V školstve postavme sa úplne na ten základ, na ktorom stoja oni. Ak Maďari môžu donútiť, aby sa učitelia každý deň modlili so slovenskými žiakmi maďarský „Hiszekegy“, nuž prečo by sa u nás nemohli modliť maďarskí žiaci podobnú šovinistickú modlitbu slovenskú? Prípadne prečo by sa vyučovanie vo všetkých školách nemohlo začať básňou Andreja Žarnova „Šurany“? (*Výkriky: Výborne!*) Ak oni majú v šlabikároch a čítankách, že naše slovenské mestá ich čakajú, nuž prečo by sme my nemohli mať v našich čítankách, že nás čakajú Šurany, nás čaká Meder (*búrlivý potlesk*), nás čakajú Košice Levice a státisíce utláčaných, porobených bratov. (*Výkriky: Tak je! a potlesk.*) Pravda, nemôžeme vo všetkom napodobňovať Maďarov. Nemôžeme v škole učiť „Bože Slovákov, daj nám späť všetko“ — ako oni to majú v šlabikári, schválenom aj cirkevnou vrchnosťou „Magyarok Istene, add vissza hazánkat“. Lebo veríme len v jedného Boha, ktorý je spravodlivý, ktorý nedá zahnúť deťom malého slovenského národa. (*Posl. Šalát: Pán Boh nemá na starosti len Maďarov!*) Oni nielen z Herzoga urobili Hercega, z Kožehubu Hubayho a zo Sapúčka Serédiho, ešte aj Pána Boha si troška zmaďarizovali!

Tak, ako Maďari zachádzajú s našimi úradníkmi, s penzistami, nuž zachádzajme aj my s nimi.

Maďari tvrdia, že to, čo oni robia, je rytierske, statočné, nuž napodobnime ich!

Či sa pán poslanec Szüllő nehanbí takto „aktaszerüen“ zavádzať verejnú mienku maďarskú?

My máme dokumentárne zistené napríklad toto:

650 Slovákov-železničiarov prepustili. „A magyar királyi kereskedelmi és közlekedésügyi miniszter“ im vydal dekrét, že ich prepúšťajú s odôvodnením, že boli členmi Hlinkovej slovenskej ľudovej strany, boli prepustení preto, že sa hlásili za Slovákov, že ich deti chodia do sloven-

ských škôl a sú členmi slovenských spolkov. (*Výkriky: Fúj!*)

V slovenskom rozhlase Maďari majú dva razy maďarský program po 50 minútach a čo máme my? Maďari na Slovensku majú povolených 39 spolkov, zatiaľ Slováci na území trianonského Maďarska nemali ich viac ako päť. Maďari na Slovensku majú 24 časopisy, z toho dva denníky, Slováci v Maďarsku majú iba jeden týždenník a dva týždenníky, ktoré im vydáva maďarská vláda. A mohli by sme pokračovať dokumentami nie hodinu, dve hodiny, tri hodiny (*posl. Horák: Aktaszerüen*), kniha by z toho bola a to by bolo potom „Aktaszerü“.

Zdá sa však, že tento výstup pána poslancu Szüllőa má iné pozadie. Hovoril o krivdách, o majetkovej neistote Maďarov na Slovensku, však konkrétne čo uviedol, z toho nikto nezmúdre. Ale my vieme, že Maďari z obsadeného územia vyhnali tisíce Slovákov, poprepúšťali ich z miest a do listiny im napísali, prečo ich prepúšťajú: pretože sú Slováci. Za pol miliardy korún majetku zhabali slovenským ľuďom. Vo väčšine prípadov vyhnali našich ľudí v noci. (*Výkrik: A zbili!*) Zhabali nielen majetky z pozemkovej reformy, ktorá visí nad maďarskou vládnuou triedou ako Damoklov meč, ale aj také, ktoré si chudobní Slováci kúpili za peniaze ušetrené v pennsylvánskych baniach, alebo na majeroch, alebo ktoré získali predajom zdedeného poľa hore v Trenčianskej, alebo v Orave. (*Výkriky: Tak je!*) Zhabali aj také, ktoré si Slováci kúpili z voľnej ruky, ba ešte pred utvorením Česko-Slovenska!

Maďarský ľud volá po pozemkovej reforme. Maďarskí grófi však nechcú o nej počuť a aby trošku zasýtili hlad maďarského ľudu, nuž hodili mu odrobinku, ktorú vzali Slovákom.

Ten krik v Pešti mal asi nás zastrašiť, aby sme sa naľakali, aby sme im tú polmiliardu odpustili.

V Budapešti hovorili, že my útočíme na maďarský národ. To je lož. Nikdy u nás žiaden politik nehovoril o maďarskom národe, ktorého pracovité ruky, bezprostrednú srdečnosť a statočnosť si vysoko vážime tak, ako hovorili o ňom maďarskí poslanci minulú stredu v parlamente. Poslanec Börcs vyhlásil, že vláda zaopatrí sluhom a slúžkam každodenne potrebný kúsok chleba, ak títo odstúpia od požia-

dvakrát prídely pôdy. „U týchto tried — vyhlásil tento poslanec — nie je vyvinutý smysel pre samostatnosť a keby sme im dali zem, tak by si s ňou nevedeli rady. (Veselosť.) Potrebujú ešte výchovu!“ Nikdy sme nehovorili takto o maďarskom národe, ako tento poslanec. Sedliak a nie gróf je pre nás reprezentantom maďarského národa. A ďalej hovoril, že istá slúžka sa ho pýtala: „Povedzte nám, milý pane, kto nás bude ráno budiť, keď budeme samostatní“, totiž keď dostanú zem. (Veselosť.) Táto trieda ľudu nie je ešte vychovaná k samostatnému životu! — hovoril tento poslanec. A iný poslanec dokazoval v tom istom parlamente, že veď Maďari sú prenasledovaní v Maďarsku. Nedostačným opatrením boli vraj na Felvidéku zničené mnohé malé úradnícké existencie, najmä tým, že páni komisári celkom ľubovoľne dávali mienku, či niektorý úradník v časoch českej éry choval sa lojálne alebo nie.

Nuž, aby bolo jasné: my neútočíme na maďarský národ, my by sme tu odsúdili každého, kto by nám chcel tvrdiť, že maďarský sedliak, ktorý dnes obrába hon svojej zeme, necití by dost samostatnosti k obrábaniu 20 honov zeme. My vieme, že maďarský bíteš by vedel obrobiť pre seba a svoje deti zorať, zasiať i 20 honov, keď ich vie i 50 obrobiť pre pána grófa.

I to vieme, že ani tou odrobinkou, tými kúskami slovenskej zeme nenasýtia maďarskí veľmoži hlad miliónov, ba skôr opačne, maďarský sedliak, robotník si povie: ak sa môže parcelovať tá slovenská škvarka, nuž prečo by sa nemohly stá tisíce aristokratické. A my preto, lebo maďarský ľud máme radi a žičíme mu hmotný blahobyť v maďarskej domovine, želáme, aby sa jeho sen čím skôr uskutočnil. Nech na kúskoch slovenskej zeme okúsi sladkosť pôdy vlastnej a túhu po ďalšej svojej Bohom mu pridelenej pôdy vo vlastnej vlasti.

Tie naivné rozprávky starého pána Szüllőa vďaj vyprovokovali pána ministra Csákyho a on musel mu na ne odpovedať. Jeho odpoveď vraj bola pro domo. Divné bolo len to, že o dve hodiny neskôr už o tých sympaticky referoval Londýn, a tiež o iných štátoch bola už pekne pripravená celá kampaň.

Kým pán poslanec Szüllő tvrdil, že „my Maďari sme tisícročný azijský ná-

rod“, ktorý nie je netrpezlivý a vie čakať, zatiaľ pán minister Csáky tvrdil, že Maďari sú starý európsky národ. Nuž nevieme, či to nebola polemika. Hovoril o tom, že struna trpezlivosti akosi môže prasknúť, ak Slovensko nebude v úcte držať ľudské práva potrebné k životu, ďalej majetky a práva na Slovensku bývajúcich Maďarov. A snem všeobecne vraj súhlasil.

Nevieme však, čo si myslel pod týmto: „Prestaneme dobromyseľne veriť sľubom, krásnym rečiam a novinárskym článkom, odznelým za zatvorenými dvermi tretích štátov“. Tak sa nám zdá, že touto vetou sa hovorilo cez nás ku komusi tretiemu. Je to tajomné. Kto je ten tretí?

Pán minister hovoril skoro tak, ako by sme za hmotný rozkvet nového Slovenska museli byť na prvom mieste povďační Maďarom. Nuž dali nám z toho, z čoho mali veľa, a my rovnako sme im pomohli. Veď bez nášho dreva, bola by musela nastať ťažká porucha v hospodárskom živote maďarskom. Tedy žiadna láskavosť, len obchod.

Nakoľko viem, my sme nezhabali na Slovensku ani jeden maďarský majetok. My sme ani jedinému Maďarovi nezhabali jeho dve kravičky, niekoľko vriec pšenice, naši žandári nestrieľali do maďarských dievčienec, nezabili sme ani jedného maďarského kňaza, nezakladáme Maďarom stranu z renegátov, nuž kde sa urážajú tie maďarské práva, kde sa siaha na maďarský majetok?

Znie to tak, ako by pre budúcnosť Maďari siahli na náš majetok, nuž vystríhajú, aby sme nepoužili reciprocitu a nesiahli na maďarský majetok. Ale my sme mravne zaviazaní chrániť slovenské majetky a slovenské práva. (Výkrik: Tak je! Potlesk.)

V maďarskom sneme usilovali sa z nás urobiť nepriateľov maďarského národa. Proti tomu protestujeme. Maďarský ľud, sedliakov, robotníkov si ctíme. Ba máme ten ľud tak radi, že ho srdečne ľutujeme, že ešte dnes v dvadsiatom storočí musí niesť jarmo feudálneho režimu. My by sme sa nevedeli spriatelíť s maďarskou aristokraciou, ktorá je síce zaujímavá, veselá, najmä v maďarských operetách, vyrábaných na jedno kopyto: Méltóságos úr prepije a rozhádže majetok, syn by tiež chcel rozhodzovať, ale nemá okrem titulu a dobrej nálady nič, vie len počúvať nôty do

uška a poriadne si nasadiť monokel. Potom sa najde ktosi, kto šťastným „happy endom“ dá méltóságošovi ešte nejaké groše a opereta by sa mohla opakovať. *(Smiech.)*

A táto aristokracia skazila aj časť inteligencie, žiaľbohu najmä tú, ktorá si kúpila za korunový kolok nové meno, aby sa zdalo, že prišla cez Verecký priesmyk, hoci jedna časť prišla len cez Vláru alebo z Oravy a Liptova. *(Výkriky: Tak je!)*

Veríme, že raz príde aj tam k slovu krv maďarskej dediny, nie deti pánskeho národa, ale deti sedliakov a robotníkov. Robotníkov rúk i umu. Veríme, že starý duch bude vystriedaný novým. Veríme, že sa dohodneme s reprezentantmi maďarského národa, ale tí budú mať srdečnú radosť z toho, keď medzi maďarským študentom a obchodným príručím bude taký malý rozdiel, že ich nerozoznajú. S tými Maďarmi ruká v ruke bude radosť pracovať na novom a krajšom živote všetkých národov v dunajskej kotline. Sme odkázaní na seba. Nechceme slovakizovať Maďarov. Ale nechceme, aby našou krvou rozmnožovali si Maďari svoju. *(Hlas: Tak je! Potlesk.)*

My sa našich bratov nikdy nezriekneme. My nič nechceme „enem co nám patrí“. My chceme, aby Slováci patrili do slovenského štátu a Maďari do maďarského. *(Potlesk.)*

Na Slovákov okrem slovenského národa, žiaden iný nemá právo, a každé právo dáva nám za pravdu. Historické právo Svätoštefánskej koruny? Máme staršie: Svätoplukovej koruny. Prirodzené právo? Nuž, to nad slnko jasnejšie žiada, Slováck Slovákov.

Tu a tam maďarská propaganda hovorí, že Slováci túžia za maďarským štátom. *(Smiech.)*

Aby bolo jasno aj na tejto stránke.

Slováci nechcú nikdy patriť pod Svätoštefánsku korunu. *(Hlučný potlesk.)* A keby nás niekto nútil, nuž radšej zapálili by sme naše dediny, mestá, kostoly, školy i domovy a radšej do posledného muža dali by sme sa pozabíjať, než znova sa vrátiť *(výkriky: Tak je! Hlučný potlesk.)* do sväzku, ktorý by bol horší než otroctvo. Čo by nás mohlo čakať pod korunou Svätoštefánskou, o tom hovoria naši bratia, ktorých z Maďarska maďarské úrady a

žandári vyhnali. O tom hovoria krvavé rany na ich telách, o tom poľmiliardový majetok, ktorý — ako oni tvrdia — „malej“ slovenskej menšine zhabali. A keby nás dostali všetkých, vzali by nám všetko, majetky, reč, kultúru i ducha. Prečo by nám nechávali dnes školy, keď zatvorenie troch gymnázií roku 1874 dnes deklarujú za národnostnú znášanlivosť! Nuž, prečo by v nej nepokračovali aj dnes, keby mohli. *(Posl. Dr. Huška: Však pokračujú!)* To čo tam urobili s našou menšinou, to je krvavou výstrahou pre celý slovenský národ, aby radšej do chlapa v prípade potreby padol, ale padol v boji, než aby bol sluhom maďarských feudálov. *(Výkriky: Tak je! Potlesk.)*

Nuž ale naša struna trpezlivosti nesmie prasknúť. A náš kalich nepretečie. K dobrej muzike treba mať dobre vyladené struny a o to nám pôjde. *(Dlhotrvajúci potlesk. Výkrik: Na stráž!)*

Predseda Dr. Sokol *(zvoní):*

Viac rečníkov sa neprihlásilo, vyhlasujem preto rozpravu za skončenú.

Záverečné slovo má zpravodajca pán poslanec Dr. Hudec.

Zpravodajca Dr. Hudec: Zriekam sa slova.

Predseda Dr. Sokol:

Pán zpravodajca zriekol sa slova, preto nasleduje hlasovanie.

Podľa ods. 2, § 21 Ústavy k usneseniu o ústavnom zákone je potrebná prítomnosť 2/3 všetkých poslancov a 3/5 väčšina prítomných.

Zisťujem, že Snem je schopný sa usnášať.

Osnova má tri diely, 53 paragrafy, nadpis a úvodnú formulu.

Pozmeňovacích návrhov niet, dám preto hlasovať o celej osnove naraz podľa zprávy výborovej.

Sú proti tomu námietky?

(Námietky neboly.)

Námietky nie sú.

Kto súhlasí s osnovou, to jest s jej trocha dielmi, 53 paragrafmi, nadpisom a úvodnou formulou podľa zprávy výborovej, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem pri prvom hlasovaní prijal osnovu zákona podľa zprávy výbo-
rovej Ústavou požadovanou kvalifikova-
nou väčšinou.

Predsedníctvo Snemu sa usnieslo po-
dľa ods. 1, § 53 rokovacieho poriadku, aby
sa o tejto osnove hlasovalo druhý raz tiež
na tomto zasadnutí.

Ad 1. Druhé hlasovanie o osnove ústav- ného zákona o Najvyššom správnom súde.

Zpravodajcom je pán poslanec Dr. **Hu-
dec**.

Sú návrhy na opravy alebo zmeny
textu?

Zpravodajca Dr. **Hudec**: Nie sú.

Predseda Dr. **Sokol**:

Zmeny nie sú.

Kto pri druhom hlasovaní súhlasí s os-
novou ústavného zákona tak, ako ju Snem
prijal pri hlasovaní prvom, nech zdvihne
ruku.

(*Deje sa*).

Zisťujem, že Snem prijal osnovu ústav-
ného zákona aj pri druhom hlasovaní Ústa-
vou požadovanou kvalifikovanou väčšinou.

Týmto je vybavený 1. bod programu.
Nasleduje 2. bod, ktorým je:

2. Zpráva ústavno-právneho výberu o vlád- nom návrhu zákona o vyvlastnení k účelom verejného zdravotníctva.

Zpravodajcom je pán poslanec Dr. Ing.
Peter Zafko.

Dávam mu slovo.

Zpravodajca Dr. Ing. **Zafko**:

Slávny Snem!

Osnova zákona o vyvlastnení k účelom
verejného zdravotníctva má veľmi ďaleko-
siahly význam pre náš život právny rov-
nako ako pre náš život hospodársky. Za-
sahuje sa tu hlboko do vlastníckych práv
a takéto zásahy už naša Ústava považuje
za tak významné, že vyhradila ich priamo
zákonu, priamo Snemu. Je preto len po-
chopiteľné, že i ústavno-právny výbor, keď
sa zaoberal osnovou tohto zákona, kládol
si otázku, či skutočne ide o tak významný
záujem štátu alebo národa, že je potrebné
dať vláde právny základ preto, aby mohla
prikročiť k vyvlastneniam v tých prípá-
doch, na ktoré sa osnova tohto zákona
vzťahuje.

Podľa názoru vládnych činiteľov je na
Slovensku mnoho takých prípadov exi-
stencie minerálnych alebo liečivých vôd,
že ich súkromní vlastníci nevedia využí-
vať tak, ako by toho záujem národa alebo
štátu vyžadoval. Vláda je toho názoru, že
nemôžeme nechať nevyužitú takúto pra-
covnú príležitosť, takúto prírodnú bohat-
stvá, ktoré náš štát má.

Ústavno-právny výbor, keď sa touto
otázkou bližšie zaoberal, zistil, že je sku-
točne záujem národa a záujem štátu, aby
vláde takýto podklad, aký žiada, dal. Pre-
to zaujal k vládnej osnove tohto zákona
stanovisko kladné. Pozmenil len jeho po-
sledný paragraf (§ 4) a síce v tom smysle,
že účinnosť tohto zákona terminoval do
konca tohto roku. Stalo sa to asi po tejto
úvahe: Zákon vyvolá na poli, na ktoré sa
vzťahuje, pomerne veľkú neistotu. Každý
súkromný vlastník takýchto prameňov bu-
de sa cítiť byť ohrozený. To by znamena-
lo, že prestane investičná činnosť v sú-
kromných podnikoch tohto druhu. A toto
tiež nemôže byť záujmom štátu, záujmom
národa. Preto prišiel ústavno-právny vý-
bor k tomu názoru, že musí byť platnosť
tohto zákona čo najkratšia, ale pri tom
všetkom taká, aby vláda mohla svoj pro-
gram uskutočniť. Prišiel k tomu záveru, že
tento program bude možno uskutočniť toh-
to roku a teda od začiatku roku budúceho
tá neistota, ktorá do tých čias zavládne
v kúpeľnom podnikaní a vôbec v podnika-
ní tohto druhu, prestane. Teda toto bol
dôvod prečo pozmenil ústavno-právny vý-
bor vládnú osnovu tohto zákona. Iných
zmien na nej neurobil.

Ústavno-právny výbor z uvedených už
dôvodov odporúča preto Snemu, aby osno-
vu vládneho návrhu zákona o vyvlastnení
pre účely verejného zdravotníctva prijal
v tom znení, ako sa na nej usniesol výbor
ústavno-právny. (*Potlesk.*)

Predseda Dr. **Sokol** (*zvoni*):

Prikročíme k rozprave.

K slovu sa prihlásil na strane „proti“
pán poslanec **Eszterházy**.

Udeľujem mu slovo.

Poslanec **Eszterházy** (maďarsky):

Ctený Snem!

Keď Slovensko 14. marca 1939 dosiahlo
svoju samostatnosť, bol som medzi prvými,
ktorý vyslovil svoju radosť nad skutočno-

stou, že Česko-Slovenská republika zanikla a v mene svojom, ako aj v mene Maďarov Slovenska bez akejkoľvek zadnej myšlienky som oznámil našu ochotnú podporu ku konštruktívnej štátobudovateľskej práci. Túto našu náklonnosť zopakoval som pred najpovolanejšími činiteľmi behom času pri najrozličnejších príležitostiach. (*Posl. Šalát: A v Maďarsku rečnil proti nám do rádia! Fuj!*) Žiaľ, nikdy som sa nestretol s patričnou ozvenou zo slovenských patričných miest a dnes sotva rok po vydobytí slovenskej samostatnosti s najväčším poľutovaním musím prehovoriť v parlamente po prvý raz (*urava*) proti zákonnej osnove. (*Buchnutie na stôl, hluč.*)

Na pôde pražského parlamentu by mi nikdy nebole napadlo hovoriť ináč (*výkriky, urava*), ako najmeravejším opozičným tónom (*urava*) a od toho by ma nebol vedel odvrátiť žiaden zo strany československej vlády prichádzajúci sľub. Naproti tomu svoju prácu v slovenskom parlamente som si predstavoval ináč (*krik*), ako v pražskom (*urava, zvonenie*), lebo v slovenskom parlamente, kde jediný zastupujem Maďarov, sedím spolu s mnohými starými bojovníkmi Hlinkovej strany, s ktorými sme toho času plece pri pleci bojovali proti Prahe. Ale ináč som si predstavoval svoje pôsobenie v bratislavskom parlamente aj preto, lebo som mohol právom veriť, že príslušní slovenskí činitelia porozumejú (*výkrik: Že pôjdeme do Budapešti, takto ste si predstavovali autonómiu!*) našu najúprimnejšiu snahu, ktorú som v mene tunajších Maďarov pri každej príležitosti zdôrazňoval. Ráďte len prelistovať snemový denník a presvedčíte sa, že som ako zástupca Maďarov dosiaľ vždy každú zákonnú osnovu odhlasoval. (*Posl. Šalát: Nemuseli ste! Aj sami by sme si ich boli odhlasovali!*)

Aj tým som chcel dokumentovať (*urava, zvonenie*), že sa snažím chovať sa k slovenskej vláde s dôverou ešte aj vtedy, keď máme ponosy. Myslel som si, že vláda štátu, ktorý len teraz dosiahol svoju nezávislosť, je zahrnutá toľkými rozličnými prácami, že by som vypočítavanie určitých krivdení a ich zdôrazňovanie za každú cenu a pri každej príležitosti nebol považoval za miestne a nebol by som považoval za slučiteľné s mojím stanoviskom, podľa ktorého — ako som zdôrazňoval — máme v úmysle prispieť k budovateľskej práci.

(*Prešsedania sa ujal podpredseda Dr. Mederly.*)

V jednotlivých mojich parlamentných rečiach som predsa poukázal na hlavnejšie ponosy tunajších Maďarov, urobil som to pri najúplnejšom vedomí pocitu svojej zodpovednosti, lebo podľa môjho názoru ku konštruktívnej spolupráci je potrebné bezpodmienečne, aby voči vláde úplne úprimní boli aspoň členovia zákonodarného sboru. Dosiaľ odznelá prípadná moja kritika nikdy nemala rušivé ostrie. Nechcel som sa nikoho dotknúť, ani v jeho osobe, ani v jeho sebavedomí, obmedzil som sa len jednoducho na to, aby som pred parlamentom mnou videné chyby vecne odhalil už aj preto, aby som sa nápravou chýb a ukrivdení pričínil k vybudovaniu vnútorného smierenia a konsolidácie. S pokračovaním musím konštatovať, že toto mnou prejavené chovanie, ktoré koniec-konca má odzrkadľovať opravdovú náladu slovenských (*hlas: Ēljen a reciproci-tás!*) Maďarov, neporozumeli, ba čo viac, jednotlivci často sa pokúšali tak vysvetliť jeden-druhý môj čin, čo sa nikdy nekrylo so skutočnosťou.

Otvorene a smelo sa priznávam k téze, podľa ktorej máme my Maďari a Slováci hľadať to, čo nás sblízuje a nie to, čo nás odďaľuje. So spokojným svedomím stojím tu pred slovenským parlamentom, lebo od začiatku svojej politickej dráhy k priateľstvu so Slováckmi som sa priznával, slúžil som mu a hlásal som ho. Častými intervenciami snažil som sa o nápravu zrejmých brýd Slovákov, ktorí sa po viedenských uzgodnutí dostali do Maďarska. (*Vrava.*) Robil som to obídenním každej nápadnosti a nie preto, akoby som z toho chcel vytlkať politický kapitál, ale pre úplne spontánne priateľstvo voči Slovákom a pre svoj cit spravodlivosti. Keď som zakročoval v záležitosti nepotvrdených slovenských železničiarov, alebo iných štátnych zamestnancov, kolonistov často a s úspechom, o tom som sa nikomu nezmienil, to som považoval za prirodzené, lebo plním ľudskú povinnosť, keď chodím intervenovať či v záujme jednotlivcov, alebo viacerých. Ani dnes by som to nebol býval vyzdvihoval a spomínal, keby poslanec kolega Černo-gurský s niekoľkými svojimi kolegami nebol považoval za dobré interpelovať vládu pre moje časté peštianske cesty a preto, že som v peštianskom rádiu v roku 1939 ho-

voril o hnutí Maďarských Domov na Slovensku. Zdá sa, že pán poslanec Čarnogurský touto interpeláciou nedosiahol ten cieľ, ktorý chcel, ale snáď do rozpakov priniesol ministra na odpoveď príslušného, lebo ani do dnešného dňa nevidím medzi rozdanou tlačou odpoveď na interpeláciu. Bez toho, aby som predbiehal odpoveď vlády, rád by som pánu poslancovi Čarnogurskému, ktorý sa prípadne obáva, a jeho spoločníkom povedat jedno.

Áno, chodím do Pešti. (*Posl. Šalát: Ale nementorujte!*) Chodím vtedy, keď cítim, že treba v nejakej ťažkosti pomôcť. Prezradím aj to, že z príležitosti mojich peštianskych ciest chodím aj k pánu maďarskému ministerskému predsedovi a k pánu ministrovi zahraničných vecí. Aj to poviem, lebo sa nerobím dôležitým, že sa s práve menovanými pánmí neshovárame o veľkých politických otázkach a neprejednávame to, ako sa bude po vojne utvárat mapa Európy, ale áno, dochádzam v záujme nepotvrdených slovenských železničiarov a poštárov a v podobných veciach a keby sa našiel niekto, kto by sa opovážil o mojich slovách pochybovať, predložím písomné dôkazy o tom, koľko slovenských štátnych úradníkov dostalo späť chlieb následkom mojich intervencií. (*Vrava. Posl. Horák: Aktaszereien!*) Kto pozorne poslúchal alebo prečítal moju povedanú reč, vzťahujúcu sa na Maďarské Domy, mohol z nej vyčítať len jedno, že — okrem suchých číslícových dát, v ktorých som verejne kvitoval výšku súm, došlých nie do mojich rúk, ale do budapeštianskych peňažných ústavov — maďarským darcom som povedal toľko, že k praktickému prevedeniu akcie Maďarských Domov není vhodná chvíľa. (*Posl. Šalát: Len postavte a my si ich zhabeme!*) Dúfam však v to, čo povedal pánu prezidentovi republiky pán maďarský vyslanec szenimiklósi Szabó György pri odovzdaní svojich poverovacích listín a budujem na odpovedi, ktorú bol láskavý pán prezident republiky dať na túto reč. Verím, že príde čas aj na to, aby sme tu mohli stavať Maďarské Domy. Nepovedal som ani viac, ani menej. Za toto beriem na seba zodpovednosť v celej šírke, lebo som tým žiadnym spôsobom nepoškodil akýkoľvek záujem Slovenska.

Priznám aj to, že som často bol u maďarského ministerského predsedu a maďarského ministra zahraničných vecí be-

hom roku 1939, lebo som súril započatie hospodárskych rokovaní. (*Hlas: My nehovoríme, že je to grajciarová komédia, ako vaši páni hovorili Jurigovi!*) Aj za to beriem na seba v plnej miere zodpovednosť. Nerobím totiž tajnosť z toho, že bolo mojou predstavou, že sa po hospodárskych vyjednávaniach a po dohodnutí vytvorí taká atmosféra, ktorá umožní aj kultúrne a iné sblíženie, ktorého úžitok by sme v prvom rade my boli pocítili. Priznám sa aj k tomu, že tieto moje predsavzatia, keď aj nestroskotaly (*hluk*), predsa boli zatlačené do úzadia. Stratil som do určitého stupňa vôľu i preto, lebo jednak prejavy jednotlivých slovenských činiteľov o Maďarsku, jednak také zjavy, ktoré sme najmä v posledných časoch zažili zo slovenskej strany voči tunajším Maďarom, ma hlboko zarmútily.

Ráďte mi dovoliť, aby som poukázal na jedno. (*Vrava.*) Slovenská tlač prináša stále o Maďarsku také tendenčne podfarbené články, ktoré pre nás nemôžu byť ľahostajné. Píšu o dvojfarebnej politike Maďarska. Radi by dokázali Maďarsku, že tam panuje smer protinemecký, aby sa v súvisi s tým stalo vypuklým to, že snáď jediným spoľahlivým spolubojovníkom 90 miliónového Nemecka je Slovensko. (*Hluk.*) Priateľstvo maďarsko-nemecké je omnoho staršieho dáta a jeho korene hlbšie siahajú, akoby takéto násilné nezávažné články pokaziť mohli pomer medzi Maďarskom a Nemeckom. Predsa do však nás Maďarov na Slovensku pre svoju zrejmu tendenciu neprijemne dotýkajú, i keď snáď takéto články v Maďarsku vážne ani neberú. Zhorí mlyn v Győru. Slovenská tlač sa ponáhľa písať o sabotáži a rada by vytrúbil do sveta, že je to práca Secret Service-u. Je to v celku maličkosť, sotva stojí za slovo, ale ako by padlo Slovákom, keby od týždňa v Bratislave badateľná telefónna porucha bola považovaná za sabotáž. (*Veselost.*) Okrem toho vždy častejšie badať — a to už pozorujem s vážnou obavou — protimaďarské výpady a tieto sa v rozličných mestách Slovenska opakujú.

21. apríla v Michalovciach nekvalifikovateľným spôsobom útočili na Maďarov. 22. apríla v Bratislave demonštrovali proti Maďarom. 24. apríla v Nitre sekerami odstránili maďarské firemné tabule. 27. aprí-

la v Kežmarku demonštrovali proti Maďarom. 1. mája v Levoči a znovu v Nitre.

Veľactený Snem! (*Hluk, vrava.*)

Ráčte sa kohokoľvek opýtať, či si toho tunajší Maďari zaslúžili. Pýtam sa, či Maďari neplnia statočne svoju povinnosť voči štátu, ale pýtam sa ďalej aj na to (*hlas: Keď sú v Levoči, môžu byť aj v Detve!* *Poslanec Eszterházy slovensky: Prosím vás pekne, však to nemôžete hovoriť, že v Levoči alebo v Kežmarku nie sú Maďari. To už bárjako nie, však sú tam!* *Hluk. Podpredseda Dr. Mederly zvoní: Prosím ticho!*), že kde a kedy urobili niečo takého, čím by boli ohrozili vnútorný poriadok. Zasadnutia strany nekonáme, schôdzky usporiadame len veľmi zriedka a aj vtedy sa schádzame na úplne politicky prosté kultúrne prednášky, alebo sociálne a dobročinné podniky. Odvšadiaľ sme sa skromne utiahli, nikoho nevyrušujeme (*vrava*) a predsa sú to Maďari, do ktorých jednotlivé prihorlivé živly stále bijú. Žiaľ, vyskytol sa aj taký prípad, keď vysvätený katolícky kňaz miesto toho, aby hlásal a prislúhoval usmiereniu, má v úmysle svoje poslanie plniť huckaním proti národnosti. Tieto Maďarov hlboko urážajúce a ich, ako som to práve uviedol, na telesnom zdraví ohrozujúce výpady dejú sa, žiaľ, najviac pod egídou Hlinkovej gardy. Hlinkova garda je ako ustanovizeň pekná a dobrá. Jej poslanie je úctyhodné, ale nemôže byť na žiaden pád poslaním gardy, aby jej jednotliví členovia kamene hádzali do oblokov nič netušiacich spiacich ľudí. Rád by som veril, že tieto zjavy sú len prechodné a že aj tu bude nasledovať politika trpezlivého uznania, ktorá spočíva na „leben und leben lassen“. My Maďari v to veríme, lebo, žiaľ, behom histórie údelom Maďarov sa často stal útlak a perzekúcia. Ale z histórie vieme aj to, že po dlhšom-kratšom čase prestali. Obdobie perzekúcie a utlačania vystriedaly roky pokojnej práce, ktoré umožnili každému pokojné žitie vedľa seba. Bol by som rád, keby slovenská vláda, zákonodárstvo a slovenská verejnosť lojálne chovanie a trpezlivosť Maďarov patrične honorovali. Nemôže byť cieľom žiadnej vládnej politiky rozniecovanie takého rozhorčenia, v ktorom sa na všetko povie: všetko jedno. V dnešných časoch je blízka slovná hra historického vzťahu: ako útlak Bachovej éry

nasledovalo vyrovnanie a všeobecný rozmach, tak bude aj po Machovej ére nasledovať smierenie a doba blahobytu.

V súvisе s našimi krivdami treba mi spomenúť, že 30. apríla 1940 ministerstvo školstva poslalo dvom zaslúžilým maďarským gymnaziálnym profesorom, Jurajovi Mészárosovi a Gabrielovi Orbánovi prípis, podľa ktorého sa dňom 1. mája prepúšťajú zo štátnej služby. (*Výkrik: Reciprocita!*) Prvý má blízko 29, druhý 33 služobných rokov. Nikdy nemali disciplinárku. Poľdruha riadkové vyrozumienie neobsahuje dôvody. Prepustili ich bez toho, aby boli proti nim zaviedli disciplinárne pokračovanie. Ak by sa títo dvaja profesori boli dopustili nejakých vážnych previnení, nadriadená vrchnosť má samozrejme právo, aby ich cestou disciplinárky prepustila, ale bez takého dôvodu, zaslúžilých, starších profesorov v posledných štyroch týždňoch školského roku prepustiť z dneška na zajtra bez každej penzie alebo odbytného (*výkrik: Klin klinom!*), takéto pokračovanie není síce nato, aby v nás upevňovalo vieru v právny poriadok. S tohto miesta prosím pána ministra školstva, aby láskavo túto krivdu súrne k všeobecnej spokojnosti prihliadnutím k platným právnym pravidlám reparaoval. (*Predseda sa ujá predseda dr. Sokol.*)

Konečne však nech mi je dovolené prikrôčiť k posúdeniu zákonnej osnovy, ktorá leží pred nami. Osnova pozostáva zo 4 paragrafov. Prvý jej paragraf dáva možnosť, aby štát vyvlastnil každú takú nehnuteľnosť, v ktorej sa nachádza nerast, alebo liečivý prameň, vyvlastnenie sa týka aj s tým spojených práv ako aj budov, slúžiacich verejnému zdravotníctvu. Slovensko má nejedny svetochýrne kúpele a klimatické miesto, čiastočne v rukách štátnych, čiastočne v súkromných. Druhý paragraf osnovy hovorí, že sa vyvlastnenie môže p. eviessť podľa zákona číslo 63 z roku 1935.

Prečítal som menovaný zákon a zistil som, že hovorí o vyvlastnení k cieľom obrany štátu. Naproti tomu dôvodová zpráva osnovy zákona znie, že vyvlastňovací zákon je potrebný preto, lebo Slovensko je odľázané, aby v prvom rade využilo svojho prírodného bohatstva. K týmto prírodným pokladom patria v prvom rade pramene, ktorých nedostatočné využitie znamená národohospodársku škodu.

Ďalej hovorí, že takéto v súkromných rukách sa nachádzajúce kúpele majitelia pre svoje slabé hmotné polozenie nedostatočne využívajú, preto je potrebné, aby ich prevzal štát, aby tým pozdvihol naše vnútorné hospodárstvo.

Mám akosi ten pocit, ctený Snem, že ako sa medzi odôvodnením osnovy a medzi právnym základom, spomenutým v druhom paragrafe, môže najst' ostrý rozpor, tak aj táto osnova len preto uzrela svetlo sveta, lebo sa na Slovensku ešte najdu také ustanovizne, ktoré sú v maďarských rukách, čo je snáď niektorým ľuďom nepríjemné.

Jednu otázku by som rád videl tu vyjasnenú a tá je nasledovná: koľko doplatí štát v posledných rokoch na svoje, teda štátne kúpele. Podľa môjho vedomia unikly týmto titulom ťažké sumy. To dovedenie zákonnej osnovy, podľa ktorého sa majú v súkromnom vlastníctve sa nachodiacie kúpele preto vyvlastniť, aby sa tým pozdvihla hospodárska sila štátu, spočíva na celkom ireálnom základe. Nech mi je dovolené poukázať na jednu vec: v súkromnom vlastníctve sa nachodiaci podnik vždy presne platí dane, lebo keby neplatil, by ho ekzekvovali, poskytuje teda štátnej pokladnici každoročne istý príjmový zdroj. Z roka na rok sa opakujúci deficit v štátnom provoze a v štátnom vlastníctve sa nachodiacich kúpeľov vezme Snem v známosť a zaknihuje ho jednoducho ako následok vis major. Z tohto však štátna pokladnica nielen že nemá ošoh, ale má rozhodnú škodu. Podľa môjho náhľadu čo by bolo z hľadiska národohospodárskeho reálne? Keby sa vedúci štátnych kúpeľov síšli s vedením kúpeľov súkromných a spoločne by vypracovali taký program, ktorý by v prvom rade hlavnú váhu kládol na správny cudzinecký ruch. S jedným musíme totiž byť na číslom, bez zorganizovaného cudzineckého ruchu prídu do úplného úpadku práve tak štátne, ako súkromné kúpele. Keby sa spomenutým spôsobom všetci riaditelia slovenských kúpeľov sskupili, bola by nádej, že by sa kúpele vmohly a tým by sa do štátu dostaly skutočne peniaze a tu by aj zostaly, z nich by sa daly uskutočniť mnohé užitočné plány. Neráňte sa však ukolembávať vo vedomí, že s tou holou skutočnosťou, že odhlasujete jeden vyvlastňovací zákon, stratí sa pasivita kúpeľných

bilancií a stane sa aktívnou. Naopak. Dnes napríklad, ako som to počul z mnohých miest, Slovensko kladié veľkú váhu na cudzinecký ruch, smerujúci z Maďarska na Slovensko, preto sa bojím, že ak tento zákonný návrh Snem prijme, a ak sa snáď zákon dotkne nejakej maďarskej spoločnosti alebo osoby, tak najprirodzenejším protiúčinkom toho bude, že maďarské kúpeľné obecenstvo bude v tom vidieť národnú ujmu. (Hluk.) Aký bude teda výsledok? (Vrava.) Miesto toho, aby sa príjem kúpeľov vzráhal, a tým náš hospodársky blahobyť zvyšoval, dosiahnete opačný účinok. Spomenúť musím a tým — myslím — sa nedopustím indiskrécie, niekoľkonásobné moje rozhovory s pánom budapeštianskym slovenským vyslancom dr. Spišiakom. On sa s obdivuhodnou húževnatosťou snaží robiť v Budapešti propagandu v tom smere, aby z Maďarska čím viac ľudí prišlo letovať a zimovať na Slovensko a do rozličných kúpeľov. Viem, lebo som mal príležitosť hovoriť s takými, ktorí práve na nahováranie budapeštianskeho slovenského vyslanca skutočne aj šli niekedy na Slovensko na zotavenie a viem, ako sa dobre cítili a preukazovali veľmi veľkú náchylnosť robiť ďalšiu propagandu každý vo svojom okruhu, v záujme tunajších kúpeľov.

Ak tento návrh zákona nadobudne moc zákona, a dotkne sa náhodou škodlive jedného alebo viacerých maďarských ľudí, obávam sa, že sa účtyhodná a účinná práca budapeštianskeho slovenského vyslanca naráz stane bezúčinnou (posl. Šalát: *Veď vas vyliečtia z megalománie.*), lebo poznajúc dnešnú náladu, považujem za isté, že všetok cudzinecký ruch z Maďarska jedným razom zanikne. Nevieťm teda dosť zdôrazňovať, že podľa môjho názoru predloženie návrhu pred Snem v takejto forme bolo prenáhlené a nechcel by som byť tu pôvodcom zlej nálady, ale sa obávam, že tento návrh spôsobí štátnej pokladnici značné škody.

Poslaním snemu je, aby tvoril zákony v záujme verejného dobra. K tomu však je potrebná najmä v dnešných časoch dôkladná príprava a veľká rozvaha. (Posl. Šalát: *Kdeže my, to len Maďari vedia!*) Parlament Slovenska sa — podľa môjho skromného názoru — s príliš veľkým rozmachom chytil do fabrikovania zákonov a nakoľko vládne systém jednej strany, opo-

zície teda niet, každý návrh zákona hladko prejde cez cedidlo parlamentu. Najmä na poli hospodárskom a finančnom musím konštatovať, že sa jednotlivé návrhy zákonov dostávajú na program podľa momentálneho nápadu a po ich odhlasovaní alebo nevstúpia do života, alebo sa vykonajú len čiastočne, čo môže ľahko vzbudiť dojem habkiania. Odhlasoval by som prirodzene každý zákon, ktorý má povzniesť hospodársky blahobyť Slovenska. Ale nakoľko je mojím presvedčením, že pred nami ležiaci zákon nepozdvihne hospodársky blahobyť Slovenska, ba bude tomu skôr na škodu a pretože z osnovy — neviem ani to zamlčať — vybadať musím určitú národnostnú tendenciu, alebo, aby som sa presnejšie vyslovil, osnova smeruje proti niektorým neslovenským majiteľom kúpeľov, nemôžem považovať za srovnateľné s mojím svedomím, aby som osnovu prijal.

Predseda Dr. Sokol (*zvoni*):

Viac rečníkov sa neprihlásilo, vyhlasujem preto rozpravu za skončenú.

Záverečné slovo má zpravodajca pán poslanec Dr. Inž. Zafko.

Zpravodajca Inž. Zafko:

Slávny Snem!

Pán poslanec Eszterházy okrem politickej časti mal aj takú časť reči, ktorá sa vzťahovala priamo na osnovu prejednávaneho zákona. Vyslovil pochybnosti o správnosti odhlasovania tejto osnovy, a to hlavne z troch dôvodov.

Nechápe, prečo v § 2, kde je reč o pokračovaní vyvlastňovacom, uvádza sa zákon číslo 63 z roku 1935.

Za druhé má obavy, že by tento zákon bol namierený hádam priamo proti podnikateľom — Maďarom a konečne má obavy, že ďalším rozšírením počtu kúpeľných podnikov vo vlastníctve štátu mohlo by znamenať ďalšie zvýšenie sumy pasivity týchto podnikov.

Ja by som začal od konca.

Otázku, či nejaký kúpeľný podnik zostatníť alebo nie, iste bude musieť každý vládny činiteľ veľmi dôkladne uvážiť. Je nesporným, že naše štátne kúpele doteraz nevedia hospodáriť tak, ako by to finančný záujem štátu vyžadoval. Určité reformné akcie sú v prúde a je nádej, že po určitom čase aj tu dôjdeme k iným výsledkom. Pravda, súčasne keď štátne kúpele

uzavierajú svoje bilancie pasívne, teda s stratou, rovnako robia to i podniky súkromné. Ale to neni ešte dôvod preto, aby sme poštátňovali. Preto je nesporné, že budeme musieť vždy dôkladne uvážiť, či nejaký podnik poštátňiť alebo nie, či je tu skutočne objektívny dôvod. A to vláda v odôvodnení tejto osnovy zákona tiež celkom jasne hovorí, keď tvrdí, že osnova táto bola urobená len preto, aby tie kúpeľné podniky, prípadne pramene, ktoré terajší vlastník-súkromný podnikateľ nestačí, nevie tak intenzívne využívať, ako by to širší záujem národný vyžadoval (*Potlesk*), aby len v takomto prípade sa vyvlastňovalo. Keď teda maďarskí podnikatelia budú vedieť plniť túto svoju úlohu hospodársku, niet absolútne žiadnej obavy, že by sa na nich siahlo.

Teda jeden účel je tu objektívny. Ak vláda v osnove zákona namiesto podrobnej úpravy vyvlastňovacieho pokračovania odvolala sa proste na zákon o vyvlastňovacom pokračovaní, ktorý už jestvuje a že sa práve odvolala na zákon číslo 53 z roku 1935, má to tiež svoje objektívne odôvodnenie. Bolo by iste bývalo možné odvolať sa aj na všeobecný zákon vyvlastňovací ešte z minulého storočia, vláda použila modernejších predpisov, teda predpisov tohto zákona z roku 1935, ale iste aj preto, aby to vyvlastňovanie, keď už bude musieť byť niekde zavedené, bolo skončené čo najrýchlejšie, pretože práve pri takýchto podnikoch, keby pokračovanie dlho trvalo, mohlo by to už samo o sebe znamenať hospodárske škody. Preto sa použil zákon číslo 63 z roku 1935, v ktorom je upravené vyvlastňovanie pre účely obrany štátu, teda bude sa vyvlastňovať tak, aby to išlo veľmi rýchle. Tak zase sa budú môcť pomery štabilizovať, (*Výkriky: Výborne! Potlesk.*)

Jediná obava, ktorú som spomenul a na ktorú tiež ústavnoprávny výbor myslel bola, že — keby tento zákon platil veľmi dlho — mohol by skutočne ohroziť naše súkromné podnikanie kúpeľné. Ale táto obava bola odstránená, ako som to už spomenul vo svojom pôvodnom referáte, ústavnoprávnym výborom tým, že pozmenil § 4 tak, že vsunul tam proste termín, do ktorého tento zákon má platiť. To má byť len do konca tohto roku. Tak teda myslím, že niet dost objektívnych dôvodov, ktoré by viedly člena tohto sboru

k tomu, aby hlasoval proti tejto osnove.
(Potlesk.)

Predseda Dr. Sokol (zvoni):

Po záverečnom slove pána zpravodajcu nasleduje hlasovanie.

Zisťujem, že Snem je schopný sa usnášať.

Osnova má 4 paragrafy, nadpis a úvodnú formulu.

Pozmeňovacích návrhov niet, dám preto hlasovať o celej osnove naraz podľa zprávy výborovej.

Sú proti tomu námietky?

(Námietky neboly.)

Námietky nie sú.

Kto súhlasí s osnovou, to jest s jej 4 paragrafmi, nadpisom a úvodnou formulou podľa zprávy výborovej, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem pri prvom hlasovaní prijal osnovu zákona podľa zprávy výborovej.

Predsedníctvo Snemu sa usnieslo podľa ods. 1, § 53 rokovacieho poriadku, aby sa

o tejto osnove hlasovalo druhý raz tiež na tomto zasadnutí.

Ad 2. Druhé hlasovanie o osnove zákona o vyvlastnení pre účely verejného zdravotníctva.

Zpravodajcom je pán poslanec Dr. Ing. Zafko.

Sú návrhy na opravy alebo zmeny textu?

Zpravodajca Dr. Ing. Zafko: Nie sú.

Predseda Dr. Sokol:

Zmeny nie sú.

Kto pri druhom hlasovaní súhlasí s osnovou zákona tak, ako ju Snem prijal pri hlasovaní prvom, nech zdvihne ruku.

(Deje sa.)

Zisťujem, že Snem prijal osnovu zákona aj pri druhom hlasovaní.

Týmto je program dnešného zasadnutia vyčerpaný.

Oznamujem, že podľa usnesenia predsedníctva najbližšie zasadnutie Snemu svolá sa písomne.

Zaključujem zasadnutie.

(Koniec zasadnutia o 12. hod. 37. min.)

Príloha k tesnopiseckej zpráve

o 34. zasednutí Snemu Slovenskej republiky v Bratislave 7. mája 1940.

Reč poslanca Eszterházyho (viď str. 15. Tesnopiseckej zprávy).

Tisztelt Képviselőház!

Amidőn Szlovákia 1939 március 14.-én elnyerte önállóságát, az elsők között voltam, aki kifejezte örömét azon tény fölött, hogy a Cseh-Szlovák köztársaság megszűnt és a magam, valamint a szlovákiai magyarság nevében minden hátsó gondolat nélkül bejelentettem készsége támogatásunkat a konstruktív államépítő munkához. Ezt a hajlandóságunkat a legilletékesebb tényezők előtt az idők folyamán a legkülönbözőbb alkalmakkor megismételtem. (Posl. Šalát: *A v Maďarsku rečnil proti nám do rádia! Fúj!*) Sajnos, szlovák illetékes helyről soha megfelelő visszhangra nem találtam és ma a szlovák önnállóság kivívása után alig egy évre a legnagyobb sajnálatomra kénytelen vagyok a parlamentben elsősorban (*vrava*) egy törvényjavaslat (*buchnutie na stôl, hluk*) ellen felszólalni.

A prágai parlament porondján soha eszembe nem jutott volna másként (*vykriky, vrava*) mint a legmerevebb ellenzéki hangon beszélni (*vrava*) és ettől nem tudott volna semminemű a cseh-szlovák kormány részéről jövő ígérlet sem eltéríteni. A szlovák parlamenti munkámat ellenben teljesen másképp fogtam fel (*krik*), mint a prágait (*vrava, zvonenie*), mert a szlovák parlamentben, ahol egyedül képviselem a magyarságot, sok régi Hlinka-párti harcosal ülök együtt, akikkel annak idején egymással vállvetve harcoltunk Prága ellen. De másképen képzeltem működésemet a pozsonyi parlamentben azért is, mert joggal hittem, hogy a szlovák illetékes tényezők meg fogják érteni (*vykrik: Že pôjdeme do Budapešti, takto ste si predstavovalu autonomiu!*) legőszintébb jószándékunkat, amit az itteni magyarság nevében minden alkalommal hangsúlyoztam. Méltóztassanak csak végiglapozni a képviselőház naplóján és meg fognak győződni arról, hogy mint a magyarság képviselője mostanáig mindig megszavaztam minden törvényjavaslatot. (Posl. Šalát: *Nemuseli ste! Aj sami by sme si ich boli odhlavovali!*)

Ezzel is dokumentálni akartam azt (*vrava, zvonenie*), hogy bizalommal igyekszem viseltetni a szlovák kormány iránt még akkor is, ha vannak panaszaink. Ugy gondoltam, hogy a kormánya egy országnak, mely önállóságát csak most érte el, annyi mindenfajta munkával van elhalmozva, hogy bizonyos sérelmeknek felsorolását és azoknak mindenáron való és minden alkalommal való kihangsúlyozását nem tartottam volna illendőnek és nem tartottam volna összegeyztethetőnek azaz a felfogásommal, amely szerint — mint hangsúlyoztam — az építő munkához hozzájárulni szándékszunk. (*Predsedia sa ajal poďpredseda Dr. Mederly.*)

Hogy egy-egy parlamenti felszólalásomban mégis rámutattam az itteni magyarság főbb panaszaira, azt tettem felelősségérzetem legteljesebb tudatában, mert nézetem szerint a konstruktív együttműködéshez feltétlenül szükséges az, hogy legalább a törvényhozás tagjai a kormány iránt teljesen őszinték legyenek. A mostanáig elhangzott esetleges kritikám sohasem volt bántó élű. Nem akartam senkit megbántani, sem személyében, sem önérzetében, csak egyszerűen arra szorítottam, hogy az általam látott hibákat tárgyilagosan feltárjam a parlament előtt, már csak azért is, hogy a hibák és a sérelmek orvoslásával hozzájárulhassak a belső megbékélés és konszolidáció kiépítéséhez. (*Hlas: Éljen a reciprocitás!*) Sajnálattal kell konstatálnom azt, hogy ezen, részemről tanúsított magatartást, mely végeredményben a szlovákiai magyarság igazi hangulatát kell hogy visszatükrözze, nem értették meg, sőt sokszor olyat próbáltak egyesek belemagyarázni egy-egy cselekedetembe, ami a valóságnak soha meg nem felelt.

Nyíltan és bátran vallom a tételt, mely szerint nekünk magyaroknak és szlovákoknak azt kell keresnünk, ami bennünk közelebb hoz és nem azt, ami bennünket eltávolít. Nyugodt lelkiismerettel állok itt a szlovák parlament színe előtt, mert politikai pályafutásom kezdete óta a szlovákokkal való barátságot vallottam, szol-

gáltam és hirdetem. Igyekeztem a bécsi döntés után Magyarországra került szlovákok nyilvánvaló sérelmeit a legjobb tudásom szerint orvosoltatni gyakori intervencióimmal. *(Vrava.)* Tettem ezt minden feltűnés elkerülésével és nem azért, mintha ezzel politikai tőkét akartam volna magamnak kovácsolni, hanem a szlovákok iránt érzett teljesen spontán őszinte barátságból és igazságérzetemből. Amikor nem igazolt szlovák nemzetiségű vasutasok vagy más állami alkalmazottak, telepések ügyében gyakran és sikerrel eljártem és erről soha senkinek említést nem tettem, ezt természetesnek véltem, mert emberi kötelességet teljesítek, amikor akár egyesek, akár többek érdekében járok interveniálni. Ma sem hoztam volna föl és nem említettem volna ezt meg, ha a közelmúltban Čarnogurský képviselőtársam és még egynehány kollegája nem tartotta volna jónak, hogy interpelláljon a kormányhoz az én gyakori pesti utazásaim miatt és amiatt, hogy a pesti rádióban 1939-ben is beszéltem a szlovákiai Magyar Házak mozgalmáról. Ügylátszik Čarnogurský képviselő úr ezzel az interpellációval nem érte el azt a célját amit akart, hanem talán zavarba hozta a válaszra illetékes minisztert, mert mai napig sem látom a kiosztott iratok között az interpelláció megválaszolását. Anélkül, hogy elébe akarnék vágni a kormány válaszána, az esetleg aggódó Čarnogurský képviselő úrnak és társainak egyet szeretnék mondani.

Igenis járok Pestre. *(Posl. Šalát: Ale nementoruite!)* Akkor járok, amikor úgy érzem, hogy valami bajon segíteni kell. Elárulom azt is, hogy pesti utazásaim alkalmával feljárom a magyar miniszterelnök úrhoz és a külügyminiszter úrhoz is. Azt is megmondom, mert nem vagyok nagyképtű, hogy az előbb említett urakkal nem nagypolitikai kérdésekről beszélünk és nem tárgyaljuk azt, hogy miképpen fog a háború után Európa térképe kialakulni, hanem igenis a nem igazolt szlovák vasutasok érdekében és hasonló ügyekben járok és ha akadna valaki, aki szavaimat kétségbe meri vonni, írásbeli bizonyítékokat fogok bemutatni arról, hogy intervencióim folytán hány szlovák állami tisztviselő nyerte vissza kenyerét. *(Vrava. Posl. Horák: Aktaszerüen!)* Aki figyelmesen meghallgatta vagy elolvasta a Magyar Házaakra vonatkozó akkor elmondott rádió-beszéde-

met, csak egyet olvashatott ki belőle, hogy a szürke számadatokon kívül, amelyben nyilvánosan nyugtáztam nem a kezeimhez, hanem a budapesti pénzügyintézethez befolyt összegek nagyságát — a magyarországi adakozóknak annyit mondtam, hogy a Magyar Ház akciónak gyakorlati keresztülvitelére az idopont jelenleg nem alkalmas. *(Posl. Šalát: Len postavte a my si ich zhabeme!)* Bizom azonban abban, hogy amit szentmiklósi Szabó György magyar királyi követ úr megbízó levele átadásakor Tiso köztársasági elnök úrnak mondott, és építetek arra a válaszra, amelyet erre a beszédre a köztársasági elnök úr szives volt adni. Hiszem, hogy el fog jönni az ideje annak, hogy építhetünk itt Magyar Házaikat. Se többet, se kevesebbet nem mondtam. Ezért vállalom teljes egészében a felelősséget, mert semmiképpen sem sértettem meg ezzel Szlovákia bármilyen érdekét. *(Vrava.)*

Megvallom azt is, hogy gyakran jártam a magyar miniszterelnöknél és a magyar külügyminiszternél 1939 folyamán, mert sürgettem a gazdasági tárgyalások megindítását. *(Hlas: My nehovorime, že je to grajciarová komédia, ako vaši páni hovoriли Jurigovi!)* Ezért is teljes mértékben vállalom a felelősséget. Nem csinállok titkot ugyanis abból, hogy elgondolásom az volt, hogy a gazdasági tárgyalások és megegyezés után olyan atmoszféra keletkezhetik, mely lehetővé fogja tenni a kulturális és egyéb közeledést is, aminek elsősorban mi éreztük volna hasznát. Megvallom azt is őszintén, hogy mindezen elgondolásaim *(hluk)* ha nem is szenvedtek teljesen hajótörést, mégis háttérbe szorultak. Bizonyos fokig kedvemet vesztettem azért is, mert egyrészt egyes szlovák térczyeknek megnyilatkozásai Magyarországról, másrészt olyan tünetek, amelyeket különösen a legutóbbi időkben szlovák részről tapasztalunk az itteni magyarsággal szemben, mélyen elszomorítottak.

Méltóztassanak megengedni, hogy rámutassak egyre. *(Vrava.)* A szlovák sajtószüntelenül olyan tendenciózus beállított-ságu cikkeket közöl Magyarországról, amelyek nem lehetnek nekünk közömbösek. Magyarország kétkulacos politikájáról írnak. Szeretnék rábizonyítani Magyarországra, hogy ott németellenes irányzat uralkodik és ezzel kapcsolatban ki akarják

domborítani azt, hogy a 90 milliós Németországnak talán egyetlen megbízható fegyvertársa Szlovákia. (Hluk.) A magyar-német barátság régebb keletű és gyökerei mélyebbre nyúlnak, mintsem, hogy ilyen erőltetett, súlytalan cikkek Magyarország és Németország között a viszonyt megromthathatják. Mégis bennünket szlovákiai magyarokat nyilvánvaló tendenciájukkal kellemetlenül érintenek, még ha az ilyen cikkeket Magyarországon talán komolyan nem is veszik. Leégett egy malom Győrött. A szlovák sajtó sietve ír szabotázsról és szeretné világgá kürtölni, hogy ez a munka az angol Secret Service munkája. Kicsiség az egész, szóra alig érdemes, de hogy esnék a Szlovákságnak az, ha Magyarországon a most Pozsonyban egy hét óta tapasztalható telefonzavart szabotázs-nak minősítenék. (Veselosť.) Azonkívül mindgyakrabban észlelhetők, és ezt már komoly aggodalommal figyelem, magyar-ellenes kilengések és ezek Szlovákia különböző városaiban megismétlődnek.

Április 21.-én Nagymihályon kvalifikálatlan módon támadták a magyarokat. Április 22.-én Pozsonyban tüntettek a magyarok ellen. Április 24.-én Nyitrán fesszékekkel távolították el a magyar feliratú táblákat. Április 27.-én Késmárkon tüntettek a magyarok ellen; május 1.-én Lőcsén és ugyancsak Nyitrán.

Igen tisztelt Képviselőház! (Hluk, urava.)

Méltóztassanak bárkit megkérdezni, rászolgált-e az itteni magyarság arra. Kérdem, nem teljesíti-e a magyarság derekasan kötelességét az állammal szemben, de kérdem továbbá azt is (hlas: Keď sú v Levoči, môžu byť aj v Detve! Poslanec Ľszterházy: Prosím Vás pekne, však to nemôžete hovoriť, že v Levoči alebo v Kežmarku nie sú Maďari. To už bárjako nie, však sú tam. Hluk. Podpredseda Dr. Mederly zvoní: Prosím ticho!) hogy hol és mikor tett valami olyat, amivel a belső rendet veszélyeztette volna. Pártgyűléseket nem tartunk, összejöveteleket csak igen ritkán rendezünk és akkor is teljesen politikamentes kulturális előadásokon, vagy szociális és jótékony rendezéseken gyűlünk egybe. Mindenhonnan szerényen visszahúzódunk, senkit nem zavarunk (urava), és mégis a magyarság az, amelyiken állandóan ütnek túlbuzgó elemek. Sajnos előfordult még olyan eset is, ami-

kor felszentelt katolikus pap a helyett, hogy a megbékélést hirdetné és szolgálná, nemzetiség ellen való uszításban véli hivatását teljesíteni. Ezek a magyarokat mélyen sértő és őket mint azt előbb említettem testi és vagyoni épségükben veszélyeztető kilengések legtöbbszörre sajnos a Hlinka gárda égíse alatt történnek. A Hlinka gárda mint intézmény szép és jó. Hivatása tiszteletreméltó, de semmi esetre sem lehet a hivatása a gárdának az, hogy egyes tagjai éjszaka köveket dobáljanak gyanútlanul alvó emberek ablakába. Hinni szeretném, hogy ezek a tünetek csak átmenetiek, és hogy be fog következni itt is a józan belátás politikája, mely a „Leben és leben lassen” alapján nyugszik. Mi magyarok hiszünk ebben, mert sajnos a történelem folyamán gyakran jutott a magyarságnak osztályrészü az elnyomatás és a perzekúció. De mint szintén a történelemből tudjuk, ezek hosszabb-rövidebb idő után elmúltak. A perzekúció és az elnyomatás idejét a békes-munka évei váltották fel, melyek lehetővé tették mindenkinek a nyugodt egymás mellett való életet. Szeretném, ha a szlovák kormány, a törvényhozás és a szlovák közvélemény kellőképpen honorálná a magyarság lojális viselkedését és türelmét. Nem lehet semmilyen kormány-politika célja olyan elkeseredés szítása, amelyben minden mindegyé lesz! Manapság közelfekvő egy történelmi vonatkozású szójáték: ahogy a Bach korszak elnyomását követte a kiegyezés és általános fellendülés, úgy követi majd a Mach korszakot is a megbékülés és boldogulás ideje.

Még kell említenem sérelmeink kapcsán, hogy 1940 április 30.-án az iskolaügyi minisztérium két érdemes magyar gimnáziumi tanárnak Mészáros Györgynek és Orbán Gábornak iratot küldött, amely szerint május 1.-vel el vannak bocsátva az állami szolgálatból. (Výkrik: Reciprocita!) Az elsőnek közel, 29, a másodikkal 33 évi szolgálata van. Soha fegyelmi ellenük nem volt. A másfélsoros értesítés nem tartalmaz indokolást. Elbocsátották őket anélkül, hogy fegyelmit indítottak volna ellenük. Ha a két tanár valami súlyos vétséget követett volna el, természetesen joga a fölöttes hatóságoknak, hogy fegyelmi úton bocsássák el őket, de ilyen ok hiányában érdemes, idős

tanárokat az iskolaév utolsó négy hetében máról-holnapra elbocsátani minden nyugdíj vagy végkielégítés nélkül, *(výchrik: Klin klinom!)* az ilyen eljárás nem alkalmas arra, hogy öregbítse a jogrendbe vetett hitünket. Erről a helyről kérem az iskolaügyi miniszter urat, szíveskedjék ezen sérelmet sürgősen közmegelegedésre és a fennálló jogszabályok tekintetbevételével reparálni. *(Predsedania sa ujal predseda Dr. Sokol.)*

Végezetül pedig szabadjon röviden rátrénnem az előttünk fekvő törvényjavaslatnak bírálására. A javaslat 4 paragrafusból áll. Az első paragrafus módot ad arra, hogy az állam kisajátítson minden olyan ingatlant, melyen ásvány- vagy gyógyvíz forrás van, a kisajátítás kiterjed az ezzel kapcsolatos jogokra is, valamint a közegészség ügyét szolgáló épületekre. Szlovákiában van nemegy gyógyfürdő és klimatikus gyógyhely, részint az állam kezén, részint magánosokén.

A javaslat második paragrafusa azt mondja, hogy a kisajátítás az 1935-ből származó 63. törvény alapján hajtható végre.

Eolvastam a fent idézett törvényt és megállapítottam, hogy az állam védelmi céljaira való kisajátításról intézkedik. Viszont a törvényjavaslat indokolása úgy szól, hogy a kisajátítási törvényre azért van szükség, mert Szlovákia rá van szorulva arra, hogy elsősorban használja ki természeti kincseit. Ezen természeti kincsekhez tartoznak első helyen a források, melyeknek nem kellő kihasználása nemzetgazdasági kárt jelent. Továbbá azt mondja, hogy a magánosok kezén lévő ilyen fürdőket a tulajdonosok gyöngö anyagi ereje miatt nem használják ki eléggé, ezért kell, hogy az állam átvegye őket, hogy ezzel emelje belső gazdaságunkat.

Valahogy az az érzésem, tisztelt Képviselőház, hogy miként a javaslat indokolása és a második paragrafusban említett jogalap között szöges ellentét található, úgy ezen törvényjavaslat azért látott napvilágot, mert Szlovákiában még akadnak olyan intézmények, melyek magyar kézen vannak, ami talán egyes embereknek kefelmentlen.

Egy kérdést szeretnék itt tisztázva látni és az a következő: Mennyit fizetett rá az

állam az utóbbi években a saját, tehát állami fürdőire. Tudtom szerint súlyos összegek úsztak el ezen a címen. A törvényjavaslat azon indokolása, mely szerint azért sajátítható ki egy magántulajdonban lévő fürdő, hogy ezzel az ország gazdasági erejét növeljék, teljesen irreális alapon nyugszik. Legyen szabad csak egyre rámutatnom: egy magántulajdonban lévő vállalat mindig pontosabban fizeti az adókat, mert ha nem fizetné, végrehajtanák, tehát az államkasszának évente biztos bevételi forrást nyújt. Az állami kezelésben és az állam tulajdonában lévő fürdők évről-évre megismétlődő deficitjét a parlament tudomásul veszi és egyszerűen mint vis major következményét könyveli el. Ebből ellenben az államkasszának nemhogy haszna, de határozott kára van. Nemzetgazdasági szempontból mi volna nézetem szerint a reális? Ha az állami fürdők vezetői összeállnának a magánfürdők vezetőségével és közösen kidolgoznának olyan programot, mely elsősorban a helyes idegenforgalomra fektetné a főszűlyt. Eggyel ugyanis tisztában kell hogy legyűnk, hogy megszervezett idegenforgalom nélkül mind az állami, mind a magánfürdők teljes csődbe fognak kerűlni. Ha az előbb említett módon a szlovákiai fürdők igazgatói összeállnának, akkor lehetne remény arra, hogy a fürdők fellendűlnének és ezzel az országba tényleg pénz kerűlne és itt is maradna, amiből sok hasznos tervet lehetne megvalósítani. De ne méltóztassanak abban a hiszemben ringatózni, hogy azzal a pusztá ténnyel, hogy egy kisajátítási törvényt megszavaznak, a fürdőmérlegeknek pozitívítása el fog tűnni és aktívva fog válni. Ellenkezőleg. Ma például, mint azt sok helyről hallottam, Szlovákia nagy szűlyt helyez a Magyarországról Szlovákia felé irányuló idegenforgalomra, ezért félek, hogy ha ezt a törvényjavaslatot a parlament elfogadja és ha a törvény netán egy magyar társaságot vagy személyt érintene, akkor ennek a legtermészetesebb visszahatása az lesz, hogy a magyar fürdőközönség ebben jogosan nemzeti sérelmet fog látni. *(Hluk.)* Mi lesz tehát az eredmény? *(Vrav.)* Ahelyett, hogy a fürdők hozama gyarapodna és ezzel gazdasági jólétűnk emelkedne, az ellenkező hatást fogják elérni. Meg kell említenem, és ezzel azt hiszem nem követelek el indiszkréciót, dr. Spišiak budapesti szlovák követtel többször foly-

tatott beszélgetéseimet. Ő bámulatra méltó szívóssággal igyekszik Budapesten propagandát csinálni amellet, hogy Magyarországrol minél többen jöjjenek nyaralni és telelni Szlovákiába és különböző fürdőhelyekre. Tudom, mert alkalmam volt beszélni olyanokkal, akik éppen a budapesti szlovák követ rábeszélésére el is mentek néha Szlovákiába üdülni, és tudom, mennyire jól érezték magukat és nagyon nagy hajlandóságot mutattak arra, hogy ki-ki a saját körében további propagandát fog csinálni az itteni fürdők érdekében.

Ha ezen törvényjavaslat törvényerőre emelkedik és véletlenül egy vagy több magyar embert fog hátrányosan érinteni, félek, hogy a budapesti szlovák követ igen tiszteletreméltó és eredményes munkája egyszeribe hatástalanná fog válni (*posl. Šalát: Ved' vás vyliečia z megalománie.*), mert ismervén a mai hangulatot, biztosra veszem, hogy minden idegenforgalom Magyarországról egy csapásra megszűnik. Nem tudom tehát eléggé hangsúlyozni azt, hogy nézetem szerint elhamarkodott volt a javaslatnak ilyen formában való beterjesztése a képviselőház elé és nem szeretnék itten rossz hangulatkeltő lenni, de félek, hogy ezen javaslat tetemes károkat fog okozni az államkasszának.

A parlamentnek az a hivatása, hogy

törvényeket alkosson a közjó érdekében. Ehhez pedig különösen a mostani időkben alapos elkészülés és nagy megfontolás szükséges. (*Posl. Šalát: Kdeže my, to len Mađari vedia!*) Szlovákia parlamentje — szerény nézetem szerint — túl nagy lendülettel fogott a törvények gyártásához és mivel egy pártrendszer uralkodik, ellenzék tehát nincs, minden törvényjavaslat simán megy keresztül a parlament szűrőjén. Különösen gazdasági és pénzügyi téren kell tapasztalnom, hogy egyes törvényjavaslatok öletszerűen kerülnek napirendre, és megszavazásuk után vagy nem lépnek életbe, vagy csak részben hajtják őket végre, ami könnyen keltheti a kapkodás benyomását. Szlovákia gazdasági jólétét előmozdítani hivatott minden törvényt természetesen meggyőződésem az, hogy az előttünk fekvő törvény Szlovákia gazdasági jólétét nem fogja előmozdítani, sőt annak esetleg kárára lesz és mert a javaslatban — nem tudom elhallgatni azt sem — bizonyos nemzeti tendenciát kell felismernem, vagy hogy szabatosabban fejezzem ki magam, a javaslat egyes nemszlovák fürdőtulajdonosok ellen irányul, lelkiismeretemmel nem tartom összeegyeztethetőnek, hogy a javaslatot elfogadjam.

